

T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

KAYSERİ'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN
YEREL EKONOMİYE KATKISI KAYSERİ MERKEZ İ.
ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Lokman KOÇAK

Danışman
Prof. Dr. Mustafa SAATÇI

Ağustos 2020
KAYSERİ

T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

KAYSERİ'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN
YEREL EKONOMİYE KATKISI KAYSERİ MERKEZ İ.
ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Lokman KOÇAK

Danışman
Prof. Dr. Mustafa SAATÇI

Ağustos 2020
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın içeriğinde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Lokman KOÇAK

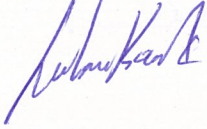
İmza

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

Prof. Dr. Mustafa SAATÇİ danışmanlığında Lokman KOÇAK tarafından Hazırlanan “Kayseri’de Organize Sanayi Bölgelerinin Yerel Ekonomiye Katkısı Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi Örneği” adlı Yüksek Lisans Tezi Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

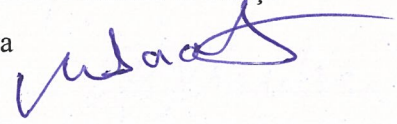
Tezi Hazırlayan
Lokman KOÇAK

İmza

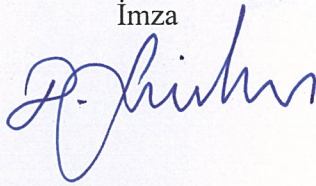
Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mustafa SAATÇİ

İmza

İktisat ABD Başkanı
Doç. Dr. Dilek SÜREKÇİ YAMAÇLI

İmza

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Mustafa SAATÇI danışmanlığında Lokman KOÇAK tarafından hazırlanan “Kayseri’de Organize Sanayi Bölgelerinin Yerel Ekonomiye Katkısı Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi Örneği” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ:

Danışman: Prof. Dr. Mustafa SAATÇI

Üye:

Üye:

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Kurulunun.....tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

.../.../...

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başından bitimine kadar desteklerini ve bilgilerini benden esirgemeyen ve beni çalışmamda yönlendiren tez danışmanın değerli hocam Prof. Dr. Mustafa SAATÇİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım (Kayseri/7/06/2020).

Lokman KOÇAK

İmza

KAYSERİ’DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN YEREL EKONOMİYE KATKISI KAYSERİ MERKEZ İ. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Lokman KOÇAK

Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2020

Danışman: Prof. Dr. Mustafa SAATÇİ

ÖZET

Sanayileşme olgusu ülkelerin gelişmişliğini belirleyen faktörlerdendir. Sanayi bir yandan üretim ve ticareti artırırken, diğer yandan da istihdamı olumlu etkileyerek işsizliği azaltmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi ise, müteşebbislerin birlikte üretim yaptıkları alanlar olup gerek müteşebbise gerekse bulunduğu kente katkı sağlar. Güçlü bir ekonomi için güçlü bir sanayi gerekir, güçlü endüstri için endüstriyel bölgeler her zaman bir avantajdır. Ülkemizde planlı kalkınma ile birlikte, sanayinin belirli alanlarda kurulması yönünde programlar hazırlanmış ve sanayinin gelişimi desteklenmiştir. Bu çalışmada “Sanayi ve Organize Sanayi Bölgesi” kavramlarından yola çıkarak, kurulmuş olan sanayi alanlarının, kente nasıl bir katkı sağladığını araştırılmaktadır. Bu katkıyı incelerken, Kayseri İ. Organize Sanayi Bölgesi örnek olarak ele alınmıştır. Çalışmada özellikle kent merkezine olan ekonomik katkılar ve faydalar üzerinde durulmuştur. Organize Sanayi Bölgeleri kökeni, 1800’lü yıllarda başlayan sanayileşme hareketleriyle ve daha sonrasında meydana gelen sanayi devrimiyle Avrupa’daki bazı yerleşim merkezlerinde sanayi tesislerinin hızla artmaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Düzensiz ve kendiliğinden kümelenen bu irili ufaklı sanayi tesisleri Sanayi Bölgelerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 1896’da İngiltere’deki ilk Organize Sanayi Bölgesi uygulaması sonrasında ABD ve Avrupa’da OSB uygulamaları yayılmaya başlamıştır. 1960’lı yılların başından beri de Türkiye’de uygulanmaya başlanan OSB’ler, uygulanmaya başladıkları ilk yıllardan itibaren günümüze kadar, işsizliği azaltmada, sanayi yatırımlarının hızlanmasında, üretimde kalite verimliliğin artmasında, bölgesel eşitsizliklerin önlenmesinde, şehirlerin daha planlı ve çevreye duyarlı olarak

kurulmasında ve ülkemizdeki bölgesel kalkınmanın sağlanmasında önemli rol oynamışlardır. Bu çalışmada, 1976 yılında faaliyete geçen Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi'nin Kayseri ilinin kalkınmasında, sanayileşmesinde ve yarattığı istihdam ile bölgesel kalkınmanın sağlanmasındaki katkısı araştırılacaktır. Çalışma Yöntemi olarak kaynak taraması ve yüz yüze görüşme tekniği tercih edilecektir.

Araştırma sonucunda Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesinin kent istihdamındaki payı, ülke milli gelirindeki payı, ihracat ve ithalattaki rakamları, Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi olarak devlet teşviklerinden yararlanma durumları, organize sanayi bölgesinde yer alan işletmelerin Organize Bölge Müdürlüğü ile iletişimleri ve Organize Sanayi Bölgesinde yer alan işletmelerin sektörel bazda dağılımları sayısal veriler ile açıklanmıştır. KOSGEB, Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi, İŞKUR gibi kurumların eksik bulunan noktalarının tespiti sağlanmış iletişim halinde olunması gerektiği ve teşviklerden yararlanma durumunun daha işlevsel hale getirilmesi konusunda ve kalifiye personel eksikliği dile getirilmiş bunun yanı sıra inavasyon faaliyetlerinin etkin hale getirilmesi ve KDV'si yüksek ileri teknoloji yoğun üretime geçilmesi konusunda gerekli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Organize Sanayi Bölgesi, Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

THE CONTRIBUTION OF ORGANIZED INDUSTRIAL ZONES IN KAYSERİ TO LOCAL ECONOMY KAYSERİ CENTER I. ORGANIZED INDUSTRIAL ZONE SAMPLE

Lokman KOÇAK

Nuh Naci Yazgan, Graduate School of Social Sciences

Department of Public Administration

MSc. in Economics with Thesis, June, 2020

Advisor: Prof. Dr. Mustafa SAATÇI

ABSTRACT

The phenomenon of industrialization is one of factors that determines development of a country. Industry increases production and trade, it has also positive effect on reducing unemployment. Organized Industrial Zone, regions that entrepreneurs produce together, makes a big contribution both entrepreneur and city of zone. Strong economy needs strong industry, for strong industry, industrial zones is always an advantage. With planned development in our country, some programs was prepared to set industrial zones in specific areas. And development of industry is always supported. In this study, contribution of established industrial zones to city is explored on the basis of “Industry and Organized Industrial Zone”. When investigating the contribution, Kayseri 1st Organized Industrial Zone is taken as an example. The study addresses especially contribution and benefits on city centre. The origin of Industrial Zone occurred along with industrialization moves that starts in 1800s and rapidly increase of number of industrial facilities in some European residential area via industrial revolution. Industrial facilities that large and small, randomly and gathered by themselves pave the way for Industrial Zones. After the first Organized Industrial Zone application in 1896 in England, Industrial Zone applications began to spread around USA and Europe. Industrial Zones was started to apply on Turkey in the beginning of 1960. Since then it played a crucial role in reducing unemployment, speeding up of industrial investments, improving of quality fruitfulness in production, avoiding regional inequality, establishing cities more planned and environment friendly and providing regional

development in our country. Kayseri 1st Organized Industrial Zone went into action in 1976. The aim of this study is exploration of contribution of Industrial Zones to Kayseri in development, industrialization and providing regional development via creation of employment. Literature reviewing and face to face meeting will be chosen as study method.

As a result of the research, the share of Kayseri I. Organized Industrial Zone in urban employment, its share in the national income of the country, its export and import figures, the status of benefiting from state incentives as Kayseri I. Organized Industrial Zone, the communication of enterprises in the organized industrial zone with the Organized Zone Directorate and The sectoral distribution of the enterprises that take the field has been explained with numerical data. KOSGEB, Kayseri I. Organized Industrial Zone, İŞKUR, etc. Necessary suggestions have been made to start technology-intensive production.

Keywords: Organized Industrial Zone, Kayseri I. Organized Industrial Zone, Gross Domestic Product

İÇİNDEKİLER

KAYSERİ'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN YEREL EKONOMİYE KATKISI KAYSERİ MERKEZ İ. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv

GİRİŞ.....1

1. BÖLÜM: SANAYİ, SANAYİLEŞME, SANAYİ BÖLGELERİ VE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ..... 2

1.1. Dünyada Sanayi ve Sanayileşme..... 2

1.2. Türkiye’de Sanayileşme Süreci..... 7

1.2.1. Kalkınma Planlarında Sanayileşme..... 12

1.2.1.1. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967)..... 13

1.2.1.2. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968- 1972)..... 13

1.2.1.3. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973- 1977) 14

1.2.1.4. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979- 1983) 14

1.2.1.5. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985- 1989)..... 15

1.2.1.6. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990- 1994)	15
1.2.1.7. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996- 2000).....	16
1.2.1.8. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001- 2005)	17
1.2.1.9. IX. Kalkınma Planı (2007- 2013)	17
1.2.1.10. X Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014- 2018)	18
1.2.1.11. XI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2018-2023)	20
1.2.1.11.1. XI. Beş Yıllık Kalkınma Planında Organize Sanayi Bölgelerinin Hedefleri	20
1.3. Kent Ekonomisi	21
1.3.1. İçsel Ekonomiler	22
1.3.2. Dışsal Ekonomiler.....	22
1.4. Sanayi Bölgeleri.....	25
1.5. Küçük Sanayi Siteleri	27
1.6. Serbest Bölge.....	28
1.7. Endüstri Bölgesi	31
1.8. Organize Sanayi Bölgesi	32
1.9. Organize Sanayi Bölgeleri'nin Temel Özellikleri.....	34
1.10. Organize Sanayi Bölgeleri'nin Gelişimi	36
1.11. Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri'nin Gelişimi	36
1.12. Organize Sanayi Bölgeleri'nin Hukuki Dayanakları.....	42
2. BÖLÜM: KAYSERİ VE KAYSERİ İ. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	44
2.1. Kayseri Tarihi ve Coğrafi Özellikleri.....	44
2.2. Kayseri'nin Nüfusu ve Demografik Özellikleri.....	47
2.3. Kayseri Ekonomisi	48
2.4. Kayseri İli Sanayi Yapısı	50
2.5. Kayseri İ. Organize Sanayi Bölgesi	52
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR.....	55

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	55
3.2. Araştırmanın Amacı	56
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	56
3.4. Araştırmanın Bilgi Derleme ve İşleme Araçları.....	56
3.5. Araştırmanın Kavram Tanımları.....	56
3.6. Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nin Kent Ekonomisine Katkısı Anket Çalışmasının Sonuçları.....	57
3.6.1. Anket Çalışmasının Kısıtlayıcı Faktörleri.....	57
3.6.2. Anket Veri Sonuçları.....	57
3.6.3. Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesinde Yapılan Anket Çalışmasının Genel Değerlendirilmesi	60
GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER	62
KAYNAKÇA.....	66
EKLER: ANKET FORMU.....	72
ÖZGEÇMİŞ	73

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği
AR-GE: Araştırma-Geliştirme
BYKP: Beş Yıllık Kalkınma Planı
Destekleme İdaresi Başkanlığı
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
GATT: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması
GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
IPA: İşgücü Piyasaları Araştırmaları
İTO: İstanbul Ticaret Odası
İSO: İstanbul Sanayi Odası
İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi
KDV: Katma Değer Vergisi
KGM: Kara Yolları Genel Müdürlüğü
KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekteki İşletmeleri Geliştirme ve
KS: Küçük Sanayi Sitesi
MÖ: Milattan Önce
MS: Milattan Sonra
MTSO: Malatya Ticaret ve Sanayi Odası
OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OSB: Organize Sanayi Bölgesi
OSBÜK: Organize Sanayi Bölgesi Üst Kuruluşu
SAGP: Satın Alma Gücü Paritesi
SB: Serbest Bölge
SEGE: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik
SK: Sosyal Sigortalar Kurumu
STB: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TDK: Türk Dil Kurumu

TEPAV: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

TGB: Teknoloji Geliştirme Bölgesi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TRT: Türkiye Radyo ve Televizyon

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

UNİDO: Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü

URAK: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurulu

YYKP: Yedi Yıllık Kalkınma Planı

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. İmalat Sanayiinde Hedefler ve Gelişmeler	22
Tablo 2. Girişimcilik ve KOBİ'deki Hedefler ve Gelişmeler	19
Tablo 3. İmalat Sanayiindeki Hedefler	20
Tablo 4. Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Vergi Destekleri	40
Tablo 5. OSB'lere Verilen Alt Yapı Destekleri	41
Tablo 6. Kayseri'nin Bazı Merkezlere Uzaklığı (Km)	47
Tablo 7. Kayseri'de Nüfus (1927–2018) İstatistikleri	47
Tablo 8. Kayseri Kent Merkezi Nüfusu (1960–2018)	48
Tablo 9. Kayseri ve Türkiye'de Kişi Başına Yurt İçi Hasıla	49
Tablo 10. Kayseri İli Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı	50
Tablo 11. Türkiye'de Çalışan Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı	51
Tablo 12. Kayseri İhracat Rakamları	51
Tablo 13. Kayseri'nin en çok ihracaat yaptığı ülkeler	52
Tablo 14. Kayseri 1.OSB'de Yer Alan İşletmelerin Sektörel Dağılımı	53
Tablo 15. Firmaların istihdam durumları	57
Tablo 16. Firmaların ihracat durumları	57
Tablo 17. Firmaların ithalat durumları	58
Tablo 18. OSB'nin firmalar tarafından tercih sebepleri	58
Tablo 19. Firmaların OSB hizmetlerinden memnuniyet durumları	58
Tablo 20. Firmaların danışmanlık hizmeti alma durumu	59
Tablo 21. Firmaların devlet desteklerinden yararlanma durumu	59
Tablo 22. Firmaların devlet desteklerini alamamalarının nedenleri	59
Tablo 23. Devlet destekleriyle ilgili Firmaların genel düşünceleri	59
Tablo 24. Firmaların Yaşadığı Sıkıntılar	60

GİRİŞ

Sanayi olgusu ülkelerin gelişmişliğini belirleyen unsurlar arasındadır. Sanayi üretimi ve ticaret kapasiteni arttırmaktadır. Sanayi bölgeleri hem bölgenin hem kentin gelişmesinde önemli role sahiptir. Bu anlamda özellikle 1990 sonrası Kayseri'nin ticaret şehri olması ile birlikte nüfus yoğunluğunda ve ihracat rakamlarında artış olmuştur. Fabrika sayısındaki artışa bağlı olarak istihdamın arttığı işsizliğin azaldığı bununda Kayseri'yi bir çekim merkezi haline getirdiği söylenebilir. Kayseri'nin cazibe merkezi haline gelmesinde Kayseri I. OSB'nin önemi ve katkısı büyüktür. Organize Sanayi Bölgeleri firmaların bir arada üretim yaptıkları alanlardır. Bu durum hem müteşebbise hemde bulunduğu kente katkı sağlamaktadır. Güçlü bir ekonomi için Organize Sanayi Bölgeleri her zaman bir avantaj olmuştur. Kuruluş yeri seçimi yapılırken kuruluş yerinin ulaşım ağı içerisinde olması önemlidir.

Ulaşım problemi yaşamayan Kayseri I. OSB'de bu faydalardan yararlanmaktadır. Bu avantajların başında gelen düşük maliyetli taşımacılık faaliyetleri gelmektedir. Kayseri bu anlamda olumlu bir yerdedir. Bu nedenden dolayı Kayseri yatırımcılar için çekim merkezi haline gelmektedir.

İşletmelere uygulanan devlet teşvikleri ve primleri yatırım maliyetleri anlamında önemlidir. Uygulanan bu teşvik ve primler yatırımcıyı kente ve bölgeye çekmektedir.

Ülkemizde planlı kalkınma dönemine geçilmesi ile birlikte sanayi alanlarının birlikte kurulması için programlar hazırlanmış ve sanayileşme desteklemeye başlamıştır. Bu çalışmada da Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nin gelişmesi ile birlikte Kayseri'ye katkıları araştırılmıştır.

1. BÖLÜM

SANAYİ, SANAYİLEŞME, SANAYİ BÖLGELERİ VE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

Araştırmanın 1. bölümünde sanayi, sanayileşme, sanayi bölgeleri, organize sanayi bölgeleri'nin kuruluş nedenleri ve nitelikleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ülkelerin ekonomik gücüyle doğru orantılıdır. Ekonomisi güçlü olan ülkeler, hem iç hem de dış pazarda güçlü olan ve üreten bir ülke olarak nitelendirilmektedir. Bu anlamda üretim denilince akla ilk olarak sanayi gelmektedir. Güçlü etkin bir sanayiye sahip olan ülke, aynı zamanda diğer ekonomik alanlarda ve dünyada etkin bir ülke konumuna gelme şansına sahiptir. Çünkü sanayi sektörü, hem tarım hem de hizmet sektöründe önemli bir enerji kaynağı durumundadır. Herhangi bir ülke, bölge veya yerleşim yerinde sanayi bölgeleri oluşturmak, birçok sanayi dalını bir araya getirilmek çevreye duyarlı üretim yapabilmeye olanak sağlanmaktadır. Bu şekilde bir yandan sanayi üretim yerlerinin çevre koşullarına daha uygun yerler haline gelmesinde ve işletmelerin maliyet maliyelerinde avantaj sağlamasında lojistik hizmetlerinin daha kolay olmasını sağlamaktadır. Yani bir taraftan çevre korunurken, bir taraftan da ekonomik yararlılıklar artmaktadır. Bu açıklamalar ile sanayi ve sanayileşme etkinliklerinin yoğunlaştığı Organize sanayi bölgelerinin, dünyada ve ülkemizde nasıl geliştiği ele alınarak, 2. bölümde Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi araştırılmaya çalışılmıştır.

1.1. Dünyada Sanayi ve Sanayileşme

Sanayi; Hammaddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemlerin tümü olarak tanımlanmıştır. Sanayileşmek ise, üretimde makine gibi araçlara daha çok yer vermek olarak tanımlanmıştır. Bir ülkedeki iktisadi etkinliklerin ağırlığının sanayi kesiminde olması, diğer bir deyişle millî gelir içinde sanayi kesiminin payının görece olarak artış yaşamasıdır. Sanayileşme kısaca, üretim tekniğinde bir değişiklik ve bunun neticesi olarak da üretim verimliliğinin artmasıdır (TDK Sözlük, 2019). Gelişen sanayinin ana unsurlarını demir, kömür, buhar gücü ve makine oluşturmuş, pamuklu dokuma diğer sanayi dallarına göre ilk hızlı gelişen sanayi dalı olmuştur. Dokuma alanında 1733'de uçan mekikle başlayan verimlilik artırıcı icatlar, iplik eğirme ve dokuma alet ve tezgâhlarında yünlü dokuma gibi alanlarda

ortaya çıkan yeniliklerle devam etmiştir (Ongun, 1989, s. 5). Söz konusu icatlar ile yeni teknolojik gelişmeler, pamuklu dokuma sanayi ve beraberinde diğer sanayi dallarının hızla gelişmesine neden olmuştur. Sanayi bir ülkenin önemli gelir kalemlerinden biridir. Sanayi ile birlikte üretim, istihdam, milli gelir artarken işsizlik azalır. Günümüzde gelişmiş ülkelerin büyük bir çoğunluğu, sanayi etkinliği ile gelişmeye başlamıştır. Sanayinin gelişmesi diğer ekonomik etkinlikleri de olumlu yönde etkilemektedir. Örneğin; Üretimin artması ile hizmet sektörü de yeni pazar stratejileri belirleyerek, ürünü hızlı ve verimli bir şekilde tüketiciye ulaştırmak isteyecektir. Bu ticari etkinlikler için satış elemanlarına, yani çalışacak bireylere ihtiyaç vardır. Böylelikle işgücü, milli gelir, üretimde artışlar yaşanacak, ekonomik ve sosyal alanda refah sağlanacaktır. Sanayinin gelişmediği ülkelerde üretim tekniklerinde olan geri kalmışlık doğrudan, ithalat ve ihracatı olumsuz etkilemektedir. Sanayisi gelişmeyen ülke ürün üretemeyerek, daha fazla mal ya da ara mal ithal edecek, daha fazla borçlanacak, ithalat ihracat dengesini koruyamayacaktır. Bu durum şüphesiz, milli geliri olumsuz etkileyecek ekonomik ve sosyal hayatta sıkıntılara yol açabilecektir. Sanayisini geliştiremeyen ülkenin büyüme seviyesini artırmasını beklemek zordur.

Özellikle günümüzde sanayi daha da ayrı bir önem kazanmıştır. Hızla büyüyen ve gelişen dünyada ülkeler, ekonomik üstünlükleri ile uluslararası alanda yarışabilmekte ve söz sahibi olabilmektedir. Ekonomik üstünlüğe sahip olan ülkeler ise sanayisini geliştirmiş, üretimini artırmış, belirli bir milli gelire sahip olan ülkelerdir. Bu üstünlükleri siyasi kararlarda da etkili olmaktadır. Gelişmiş ülkeler dünya ekonomisine yön veren, ekonomik ve sosyal alanda planlar hazırlayan ülkelerdir. Bir başka anlatımla birçok ülkeye ürün, mal ihraç eden bir ülke, kendisine bağımlı diğer ülkelere göre güçlü ve söz sahibi ülkedir. Sanayi üretim teknolojisindeki yenilikleri de beraberinde getirir. Organik enerjinin yerini makine enerjisi almıştır. Bu değişme ile birlikte önceden el emeğine göre düzenlenmiş olan çalışmalarda değişimler yaşanmıştır. Böylelikle işin ve üretimin makinelere göre entegre edilmesi ve üretimin sistemleştirilmesine neden olmuştur. Makineleşme öncesinde insan eliyle yürütülen faaliyet, daha sonra yerini makinalara bırakmıştır. Böylelikle insanlar, makinayı kontrol eden olmuştur. Teknolojik gelişmeler sonucunda otomasyona geçilmesi, yani makinelerin kendi kendilerini kontrol eder hale gelmeleri, işçi ile makineler arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Herhangi bir imalatın gerektirdiği işlemlerin bütünüyle bir işçi tarafından yapılması olanaksız duruma gelmiştir. Bu durumun sonucunda iş bölümü

önem kazanmıştır. İşin teknik ilkelere göre örgütlenmesi ile birlikte geleneksel iş anlayışında köklü değişimler meydana gelmiştir (Erol, 2002, s. 2). Bir malın üretimi için gerekli olan işgücü bölümlere ayrılmış ve daha fazla iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca işin teknik özelliklere göre ayrılması, işçileri farklı kollarda uzmanlaşmaya yöneltmiştir. Sanayinin hızla gelişmesi, kentsel gelişmeye de doğrudan etki etmektedir. Sanayi alanında gelişmiş kentler hızla büyüyerek, anakent olma yolunda adımlar atmışlardır. Dolayısıyla kent ekonomisi, sanayi ve üretimdeki rakamlarla ifade edilir olmuştur. Kentlerde kurulan işletmelerin dağınık olması, kentin de şekillenmesi anlamında olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. İşletmelerin maliyetlerini azaltmak ve kente modern bir şekil vererek işletmeleri bir araya getirmek doğru bir yaklaşımdır. İşletmelerin ürünlerini, daha ucuz maliyetli daha fazla ulaşım olanaklarına ve pazara sahip bölgelerde, elde etmeleri büyük avantajlar sağlamaktadır. Sanayi üretiminin yaygınlaşması ve öneminin ortaya çıkması ile birlikte dünya da ilk sanayi alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Sanayi bölgelerinde çalışanların kendilerini geliştirmeleri, ticareti artırmak ve işletmeler arası iş birlikleri için fabrikaların kurulabileceği yapıların oluşturulması amaçlanmıştır (Cansız, 2010, s. 16). Ticaretin önem kazanması ile sanayi bölgelerine olan ihtiyaç daha da artmıştır. Bu anlamda kurulan sanayi bölgeleri, işletmeler arası iş birliğini de beraberinde getirmiştir. Sanayinin gelişimindeki etkenlerden en büyüğü Sanayi devrimi'dir. Sanayi Devrimi, Avrupa'da 18. ve 19. yüzyıllarda yeni icatların üretime katkısı ve buharlı makinelerin endüstri üretimini geliştirmesi ve bu gelişmelerin de Avrupa'da hızla yayılma sürecidir. Sanayinin kırsal kesimdeki zorluklar sonucunda geliştiğini düşünenler de bulunmaktadır. Sanayileşmenin kırsal kesimlere etkisi şüphesiz son derece önemlidir. Ön sanayileşme denilen olgu, nüfusun büyük bir bölümünün, kitlesel sanayiden geçimini sağlayan kırsal yörelerin gelişmesi olarak tanımlanabilir. Kırsal sanayinin yeri ve ardındaki ilk girişimler çoğunlukla aile ekonomisi içinde yer alan daha çok kırsal nitelikli görülür. Giderek tarımda ve çiftçilikte azalan gelirler kentlileşmekten çok, tekstil ve sınaî mal üretmeye yöneltmiştir (Holton, 1999, s. 133). Bu durum bizim bugün kullandığımız anlamda büyük ölçekli makine kullanılarak uygulanan sanayi değil daha küçük çapta başlangıçta tekstil ve sınaî uğraşlara ait olan bir sanayi çeşididir. 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan ve kısa zamanda dünyanın geneline yayılan sanayi devrimi, 19. ve 20. yüzyıllarda dünya ekonomisinde meydana gelen büyük değişimlerin başlangıç noktası kabul edilebilir. Sanayi devrimi için, teknik buluşların bir ürünü diyebiliriz. Bu

buluşlar ile atölye imalatından fabrika sistemine geçilmiştir. Fabrika sistemi, hareket sağlayan güç makinelerinin üretimde kullanılmasına dayanmaktadır. Bu yönüyle fabrika sistemini, binlerce yıllık el sanatlarından ve geçmişî sanayi devriminin birkaç yüzyıl öncesine uzanan ve bünyesinde iş bölümüne yer veren basit imalattan ayıran budur (Ongun, 1989, s. 4). Söz konusu teknik buluşlar yerini fabrikalara bırakmış, üretim kapasiteleri hızla artmış, teknolojik gelişmeler yaşanmıştır. Sanayisi ile ön plana çıkan İngiltere'nin içinde bulunduğu sosyal, siyasal ve ekonomik durum, geniş bir pazara sahip olması ile birleşerek, ülke sanayisinin gelişmesinde oldukça etkili olmuştur. Özellikle coğrafi konumu ve ada ülkesi olması, ülkenin sahip olduğu sosyal ve siyasal yapı özellikleri, sanayinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir özellik ise ülkenin içveya dış savaş sürecinde olmamasıdır. Ticaret ve sanayinin gelişimi arasında bağlantılar bulunmaktadır. XIII. ve XVIII. yüzyıllar arasındaki buluşların önemli bir kısmında tüccar ve müteşebbislerin imzası bulunmaktaydı (Mumford, 2007, s. 500). Ayrıca sanayisini hızla geliştiren ülkelere bakıldığında ticaret hacimlerinin önemli noktalarda olduğu görülmektedir. Sanayinin hızla yayılmasında kuşkusuz ticaretin önemi büyüktür. Hızla üretim yapan işletmelerin ürünlerinin tüccarlar tarafından başka yerlere götürülerek satılması yoluyla üretim artışları kaçınılmaz olmuştur.

Sanayileşme hareketi XIX. yüzyılda ikinci bir büyük atılım yaşamıştır. Bu atılıma neo- teknik devrim adı da verilmektedir. Yüksek fosfor içeren demir cevherinden çelik imal edilmesi, sınaî gelişmenin Almanya ve İsveç gibi büyük fosforik demir cevheri rezervlerine sahip ülkelerde hızlanmasını sağlamıştır. Bu gelişmeler ile birlikte demir gibi önemli madenlere sahip ülkeler hızla gelişmeye başlamıştır. Dönemin diğer teknik buluşları; Elektrik, soğutma, organik kimyasal maddeler, içten patlamalı motorlar, transatlantik telgraf ve radyo gibi alanlara özgüdür (Ongun, 1989, ss. 8-9). Hızla gelişen ve üretim yapan ülkeler söz konusu teknik buluşlarla birlikte sanayinin gelişmesinde önemli bir etken olmuştur. Sanayileşme hareketi öncelikle tekstil, demir ve çelik sanayileri alanında başlamıştır. Bu sektörler geniş bir pazara sahiptir. Ortalama yeteneklere sahip bir işgücü ile makineler ve tezgâhlar başında pratikten elemanlar yetiştirme özelliği bulunmaktadır (Duran, 2002, s. 174). Tekstil, demir ve çelikte yaşanan bu gelişmeler bu sektörlerle bağlı ara malların sanayileşmesinde de önemli bir yer tutmaktadır. Bu sektörlerden sonra özellikle madencilik alanında büyük gelişmeler yaşanmıştır.

Ayrıca işçilerin tamgün istihdam etme özelliğine sahip olması sanayileşmeyi dinamik bir sektör haline getirmiştir. Sanayinin hızla ilerlemesi ve toplumda oluşturduğu etkiler sadece ekonomik boyutlu değildir. Sosyolojik boyutuyla sanayi, insanların sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamak amacıyla hammaddeyi doğadan çıkartmak, onları işlemek ve mal haline getirebilmek için kurmuş oldukları ilişki biçimleri ve bu ilişkilere özgü anlamlar, değerler ve kurallara dayalı olarak oluşmuş ilişkiler sisteminin tümüdür (Erol, 2002, s. 2). Bu yönüyle sanayileşme birçok toplumsal olguyu beraberinde etkilemektedir. Sanayileşme ile ekonomik anlamda büyüme yaşanırken, söz konusu gelişme ve büyüme, kentleşmeye de etki etmektedir.

Özellikle kurulan sanayi bölgeleri, yakınında bulunan kentleri rant alanı haline dönüştürerek, ekonomik ve sosyal alanda büyüme sağlarlar. Kentleşmiş alanlar sanayi için fırsatlar sunarken diğer yandan da sanayi kentleşmenin etkenleri arasında gösterilebilir. Sanayileşme ile kentler de gelişir. Kentleşme ve kentlerin gelişimi ülkeler için önemlidir. Çünkü günümüzün gelişmiş ülkeleri, kentleşme ve sanayileşme süreçlerinin karşılıklı etkileşimleri ile gelişebilmişlerdir. Bu sebeple kentleşme zamanı sanayileşme, gelişme, ekonomik büyüme toplumsal değişim ve benzeri süreçlerle ele alınabilecek nitelik kazanmıştır. Bu bağlamda, kentleşme süreci toplumsal, kültürel, teknolojik gelişmeler ile yakından ilişkili, çok yönlü ve karmaşık bir süreç niteliği taşımaktadır. Ancak bu süreç içinde tarımsal yapıdaki teknolojik değişim ve sanayideki gelişme ana etkenler olmaktadır. Bu anlamda da kentleşme, ekonomik büyüme sorunu ile özdeşleşmektedir (Ertürk ve Sam, 2009, s. 1). Bu sorun ise kenti ve kent ekonomisini doğrudan etkileyerek, kentsel alanların ekonomiyi nedenli etkilediğini açıkça gözler önüne sermektedir. Sanayileşme ile ekonomik büyüme ve iktisadi kalkınma arasındaki ilişki oldukça önemlidir. Bu kavramlar birbirlerinin hem sonucu hem nedenidir. Ekonomik büyüme ve ekonomik gelişme kavramlarını incelemek yerinde olacaktır. Ekonomik büyüme ve ekonomik gelişme sözcükleri, ekonomi kaynaklarında yaygın olarak kullanılan iki temel kavramdır. Ancak her iki kavramın da ekonomide meydana gelen değişimleri dile getirmelerine karşın aralarında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Ekonomik büyüme yalnızca net hâsılanın artmasından kaynaklanır. Yani nicelik bakımından değişiklik yaşanır. Net hâsıla artışı ise kazanç ve getirinin çoğalmasıyla elde edilir. Üretim maddeleri, bireylerin ihtiyacını karşılayamıyorsa ve milli gelir adil bir şekilde dağıtılmamışsa, ekonomik büyüme belki olabilir, ancak ekonomik ilerleme yoktur. Bu bakımdan ekonomik büyüme, daha çok maliye ve para

politikalarını içermektedir (Erol, 2002, s. 3). İki kavramın da bu kadar birbiriyle yakın anlamda olması, sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmasına neden olmaktadır. Ekonomik büyümenin yaşandığı ekonomilerde ekonomik gelişme kimi zaman görülmeyebilir. Bu durum ülkede uygulanan ekonomik politikalar ile yakından ilgilidir. İkinci Dünya Savaşı'nın sanayileşmiş ülkelerde yarattığı yıkımın giderilmesi 1950'lerin ortalarında tamamlanmış, bunu izleyen yıllarda dünyada üretim ve dünya ticareti, tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir gelişme dönemine girmiştir. Bu hızlı ekonomik gelişme dönemi, 1970'li yıllarda gözlenmektedir. Savaş sonrasında imalat sanayinde gerçekleşen gelişmeler, bir dizi yeni ürünün üretime geçilmesi, yeni teknolojilerin ortaya çıkması, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ve dünya ekonomisinin giderek daha da bütünleşmiş bir görünüm kazanmasının sonucudur (Ongun, 1989, s. 11). Küreselleşme olgusu ile birlikte ülkeler yatırımlarını, ucuz işgücünün olduğu, maliyetlerin en aza indiği yerlere yapmaktadır. Uluslararası alanda gelişen sanayi, bazı ülkeleri hızla gelişme sürecine yöneltmiştir. Gelişmekte olan ülkeler uygulanan yeni teknolojiler ile daha hızlı üretim yaparak, daha büyük kazançlar elde etmişlerdir.

1.2. Türkiye’de Sanayileşme Süreci

Sanayi Avrupa’da hızla yayılmaya başlamış ve özellikle İngiltere’de çok etkili olmuştur. Avrupa’dan ülkemize yansımaları ise zaman almış ve çeşitli sebeplerden dolayı gecikmiştir. Cumhuriyet’ten önce Osmanlı’nın içinde bulunduğu sosyal, siyasal, ekonomik durumun da etkisiyle, ülkemiz sanayileşmede geç kalmıştır. Avrupa’da sanayi alanında gelişmeler yaşanırken, ülkemizde aynı hızda yaşandığı söylenemez. Türkiye’de sanayileşme sürecine tarihsel bakış açısıyla gözatmak yerinde olacaktır. İngiltere’de ortaya çıkan yeni üretim teknolojileri, Osmanlı’da pamuklu sanayisini etkilemiştir. El emeği ile üretim yapan Balkan ülkeleri, Anadolu ve Ortadoğu atölyeleri sürekli ihracat yapabilir durumdayken aniden üretim yapamaz duruma gelmişlerdir. Osmanlı’nın üreticilikten, dış alım yapar duruma gelmesinde kapitülasyonlardan kaynaklanan vergi kolaylıklarının yanında, endüstri üretiminin maliyetleri düşüren yenilikleri de etkili olmuştur. Bu arada, Amerika kıtasında pamuk tarımı başlamış ve bu çabalar sonucunda “Sea Island Pamuğu” üretimi hızlanmıştır. XVIII. yüzyılda yeni kıtada yaşanan sanayi devriminde pamuk endüstrisinin büyük önemi olmuş ve bu tarihten itibaren Amerika’da yaygınlaşabildi.

Aynı dönemde ilk çok bobinli iplik makinesi geliştirildi. 1793’de çırcır makinesi

sayesinde o zamana kadar günde 450 gr. pamuk lifi elde edilirken, üretim işçi başına saatte 20 kilograma yükselmiştir (İSO, 2002, s. 15). İngiltere’de yaşanan bu gelişmeler tüm Avrupa’da olduğu gibi Osmanlı’da da yankı buldu. Makineleşme ile birlikte daha fazla üretim yapmak için daha fazla emek harcamak gerekiyordu. Avrupa’da 300 yıllık fikir birikimleri ile birlikte, tüm buluş ve icatlarını sanayiye yönlendirip okyanus aşırı kolonilerinden ucuz ham madde sağlama avantajlarını kullanırken, Osmanlı sınaî deney ve bilgi birikiminden uzak kalıyordu. Osmanlı’da var olan sanayi yapısında gerileme eğilimi yaşanmış ve örgütlü, güçlü bir işçi sınıfı da oluşturulamamıştır (İSO, 2002, s. 18). Osmanlı’nın sanayileşmede geri kalmasında diğer bir neden ise siyasi ve toplumsal sıkıntılar içinde olması ve sanayi için gerekli araç, gereç ve makineye sahip olamamasıdır. Osmanlı’da Mühendishane-i Hümayunlar ve sanayi okulları da kurularak bilim ve teknikte çağdaş ülkeler düzeyi hedeflenmiştir. Osmanlı’nın yaşadığı siyasi ve ekonomik sorunlar sonucu 1838’de İngiltere ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Osmanlı pazarları yabancı tüccarların denetimine geçmiştir. Osmanlı sanayicisi ve esnafın faaliyetleri durma noktasına gelmiştir. Osmanlı Devleti’nin ekonomik sistemi derinden etkilenmiştir. Tüm bu gelişmeler sonucunda Osmanlı Devleti Osmanlı Devleti Avrupa’ya tahvil satmak suretiyle borçlanmıştır. Sonuç olarak, 1881’de Düyun-u Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi kuruldu (Kocatürk, 2009, ss. 15-18). Genel Borçlar İdaresi 1939 yılına kadar olan sürede Osmanlı dış borçlarını denetleyen, yönetiminde yabancı devletlerin temsilcilerinin yer aldığı bir kurumdur. Osmanlıya fayda sağladığı söylenemez.

Batı kısa geçmişi olmasına rağmen fabrikalaşma ve makineleşme konusunda hızla ilerlemiştir. Buna rağmen, Osmanlı Devleti farklı nedenlerden dolayı hızlı sanayileşmenin gerisinde kalmıştır. Sanayi alanındaki bu olumsuz durum, Osmanlı’nın ekonomik olarak çöküşündeki önemli nedenlerden biri sayılabilir.

Sanayileşme süreci ise yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti’nin öncelikli hedeflerinden biri olacaktır. Cumhuriyet kurulmadan önce Türk Ticaret Birliği’nin kurulması ve İzmir’de bir İktisat Kongresi yapılması konunun önemsendiğinin kanıtıdır. 1913 yılında Osmanlı Devleti, sanayileşmeyi teşvik etmek amacıyla Teşvik-i Sanayi Kanunu’nu düzenlemiştir. 1917 yılında yönetmeliği çıkarılan bu kanundan I. Dünya Savaşı nedeniyle yararlanılamamıştır. Aynı kanun Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra 1927 yılında yeniden yürürlüğe girmiştir (Kocatürk, 2009, s. 22).

Türkiye’de sanayileşmeye hız kazandıran gelişme, 1923 yılında İzmir ‘de düzenlenen “İzmir İktisat Kongresi”dir. Bu kongre öncesinde 1922 yılında Türk Ticaret Birliği’nin kurulması da sanayi yönünde atılan önemli bir adımdır. Yeni Türk Devleti kalkınmadaki hedefini belirlemiş ve yerli sanayiye destekleyerek ekonomik kalkınma hedefine ulaşmak istemiştir. Kurtuluş Savaşı’nın hemen sonrasında, Türk tüccarlar Milli Türk Ticaret Birliği’ni kurdular. Bu dönemde Ankara Hükümeti Lozan’ın zorluklarını Türk ve dünya kamuoyuna duyurmak ve ekonominin genel problemlerini konuşmak için bir iktisadi kongre hazırlıklarına başlamıştı. Milli Türk Ticaret Birliği’yle birlikte çiftçi, tüccar, sanayici, işçi temsilcilerinden oluşan 1135 katılımcı, 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir’de kongre için toplandı. Kongrenin amacı, savaştan yorgun çıkmış olan ülkenin iktisat politikasının yönünü belirlemektir. İktisadi alanda yeni bir başlangıç olarak kabul edilen kongre, sanayii yurt içinde geliştirmeyi amaçlayan ve özel girişimcilere öncelik veren bir ekonomik sistemi amaçlamaktaydı (Özçelik ve Tuncer, 2007, s. 255).

İzmir İktisat Kongresi’nin ardından alınan kararlar kısaca şöyle sıralanabilir:

1. Ticaret ve sanayi odalarının bünyelerinde ticaret okulları ve sanayi tesisleri açılması ve korunması,
2. Ticaret ve sanayi odalarının yöneticilerinin her yıl bir kongre düzenleyerek iş birliği yapmaları,
3. Ticaret ve sanayi odalarının önemli merkezlerde geçici ve daimi sergiler düzenleyerek ürün tanıtımı yapmaları,
4. İktisat Bakanlığı’yla iş birliği içinde odaların ticari ve sanayi yayınlar yapıp, çeviriler yayınlamalarıdır (İSO, 2002, s. 35). Bütün bu kararlar açıkça göstermektedir ki; Yeni Türk Devleti sanayisi ile güçlenme ve kalkınmayı hedeflemiştir. İzmir’de düzenlenen kongrenin Cumhuriyet’in ilanından önce olması, kalkınma ve sanayileşme konusunda kararlı bir duruş olduğunu göstermektedir. Kongrede vurgulanan noktalar şöyle sıralanabilir; Yerli üretimi geliştirmek, lüks ithalattan kaçınmak, gelişmeye katkısı olmak koşuluyla yabancı sermayeye izin vermek, vergi usulleri ve kanununda düzenlemeler yapmak, gümrük tarifelerinde değişiklik yapmak, sanayicilerin ihtiyacını karşılamak için Sanayi Bankası kurmak (Özçelik ve Tuncer, 2007, s. 256).

İzmir İktisat Kongresi’nin ardından ekonomik kalkınma ve büyüme çalışmaları

hızla devam etmiştir. 1925 yılında İstanbul Ticaret Borsası da resmen göreve başlamıştır. Aynı yıl sanayi ve ticaret kanunları yayınlanmıştır. Sanayi ve ticaret odalarının üye sayısı bu dönemde on binin üzerine çıkmıştır. Aralarında birçok yabancı firmada bulunuyordu. Oda içerisinde, sanayiye ait ayrı bir şubenin kurulması da bu yıl içinde olmuştur. Sanayi şubesi faaliyete geçtikten sonra sanayi işletmelerini büyük, orta ve küçük sanayi olmak üzere üç gruba ayıracak kriterleri belirlemiştir (İSO, 2002, s. 42). Tüm bu çalışmalar sanayide önemli gelişmelere neden olmuştur. Alınan kararlar ile birlikte işletmeler bölümlere ayrılmıştır. Ayrılan bu işletmeler farklı mevzuatlar uygulanmaya çalışılmıştır. Düzenlenen kongreler, sorunları netleştirdi ve iş dünyasına dair iletişimin ilk örneği olarak bir dergi yayına başladı. İzmir İktisat Kongresi, özel sektöre önem verme ve sanayiye teşvik etme kararları almıştır (İSO, 2002, s. 42). Sanayileşmede özel sektör yalnız bırakılmamıştır ve sanayinin gelişmesine yardımcı olacak her türlü kolaylıklar sağlanmıştır. Ancak ülke ekonomisi dünyada süren savaşlar ve kurtuluş savaşı sonrasında ağır darbeler almıştır. 1914 yılından itibaren I. Dünya Savaşı'nı izleyen 30 yıl, dünya ekonomisi açısından şiddetli gerilim ve sarsıntılarla dolu bir dönemdir. Savaş'ın 1918'de sona ermesinden sonra küçük çapta bir ekonomik bunalım yaşanmış, bu durumu, 1929'da başlayıp yaklaşık 1936'ya kadar süren "Büyük Dünya Ekonomik Buhranı" izlemiştir. Aynı dönemde Sovyetler Birliği dışında kalan Avrupa ülkelerinde sınaî üretim %30 gerilemiş, ABD'de ulusal gelir 1929-1932 döneminde yaklaşık %50 oranında bir düşme kaydetmiştir (Ongun, 1989, s. 9). İşte bu gelişmeler döneme damga vurmuş ve ekonomik buhran kaçınılmaz olmuştur. Böylelikle söz konusu savaşların ekonomiye etkisi büyük ekonomik buhranlar ile sonuçlanmıştır. 1929 yılında yaşanan ekonomik buhran, yaklaşık 7 yıl dünya ekonomik sistemini etkilemiş, ithalat ve ihracat gibi konularda yeni kavramlar ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kriz sonrasında ekonomik durgunluğa son verecek çareler aranmıştır. Özellikle ithal ikamesi kavramının temelleri atılmıştır. Ülke içinde talep yaratma amacı güden bu kavramda yerli kalkınma hedeflenir. Ülkemizde de uygulanan ithal ikameci ekonomi dünya ekonomilerinde de uygulama alanı bulmuştur. 1929 krizinden sonraki dönemde kabul olan kapsamlı ve ithal ikamesi olan bilinçli ve geliştirilebilir bir kalkınma stratejisi olmaktan öteye, acil sorunlara çözüm arama çabasıdır. II. Dünya savaşı sonrasında, kapitalist dünya ekonomisinin krizi atlatıp, yeniden genişleme dönemine girmesiyle, yeni dönemin ihtiyaçlarına uygun bir tamamlayıcılık fikri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, 1930'lu yıllarda krizin uyardığı ithal ikamesi ile genişleme döneminde

ortaya çıkan ithal ikamesini farklı ele almak gerekir (Özbey, 1999, s. 26). Yaşanan büyük krizden sonra ortaya çıkan stratejik planlar daha çok krizin etkilerini hafifletmeye diğer bir deyişle yaraları sarmaya yönelik olup, geleceğe dönük kapsamlı bir plan şeklinde oluşmamıştır. Daha sonra ortaya çıkan ekonomik politikalar yayılmaya yönelik politikalar olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde planlı dönemlerde ithalatı ikame edilen malların sermaye yoğunluğu çok daha yüksek olmuş ve bu aşama daha kalifiye emeğe ihtiyaç göstermiştir. Bunun yanı sıra üretim yapan işletmeler, kapasitelerinin çok altında üretim gerçekleştirmişlerdir. İthal ikameci politikaya uygun olarak sanayi, aşırı değerlenmiş döviz kuru uygulaması ile de rekabete karşı korunmuştur. Bu korumalar uzun yıllar boyunca yüksek gümrük tarifeleri, ithal kotaları, faiz politikası ve gerçek değerinin altında belirlenmiş döviz kurlarıyla sağlanmıştır (Özbey, 1999, s. 28).

Ülkemizde sanayinin gelişmesi için planlar hazırlanmıştır. Ancak bu planlar her zaman tam hedeflendiği şekilde uygulanamamıştır. Planları uygulayabilmek için bazı önlemler alınmasına rağmen, uygulamada aynı gelişmeler yaşanmamıştır.

Cumhuriyet dönemi ile başlayan sanayileşme akımı yıllar geçtikçe hızlanarak devam etmiştir. Ülkemizde sanayi kuruluşlarının dağılışında özellikle hammadde ve ulaşım olanakları önemli rol oynamıştır. Fabrika veya işletme kurulurken, işletmeleri hammaddenin olduğu yere götürmek daha avantajlı olmaktadır. Beykoz'da hayvancılık gelişmiş olduğundan deri ve kundura fabrikası için Beykoz seçilmiştir. Yatırımlar genel olarak Anadolu'ya yapılmıştır, ancak demir-çelik için Karabük seçilmiştir. Karabük ilinde demir-çelik fabrikası kurulması istisnai bir durumdur. Çünkü Karabük yer seçimi olarak çok isabetli gibi görünmüyordu. Fakat savaştan yeni çıkmış ve savaş korkularını üzerinden atamayan bir ülke kendisine göre stratejik sanayi tesislerini mümkün olduğu kadar kıyılara yapmak istememiştir. Onun için ulaşım maliyetlerini yükseltme pahasına fabrika Karabük'te kurulmuştur (İSO, 2002, ss. 64-65). Söz konusu yatırımların hammaddelere yakın yerler kurulması ekonomik maliyetleri düşürmüştür. Ülkemizde yukarıda bahsi geçen konulara ait örnekler çoğunluktadır. Ülkemizde, özellikle 1950 ve 1980 yılları arasındaki döneme damgasını vuran ithal ikamesine dayalı, korumacı, içe dönük sanayileşme politikaları yerini, ekonominin dışa dönük, küreselleşmeyi amaçlayan, politikalara bırakmıştır.

Dış ticarete gümrük vergileri düşürülmüş, miktar kısıtlamaları kaldırılmış ve (Şenses ve Taymaz, 2003, s. 2). 1980'li yılların ilk başlarında dünyada ve ülkemizde

olan ekonomik değişimler sonucu ekonomik politikalarımızda değişimler yaşanmıştır. Ülkemizde yaşanan siyasal ve ekonomik sorunlar, kalkınma politikalarımıza yön vermiştir. Dünyada terk edilmiş olan, kamusal kalkınma politikalarının Türkiye’de sorgulanmaya başlandığı yıllarda ekonomide önemli değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde kamu yatırımlarının azaldığı, ekonominde tekrar yapılanmaya gidildiğı bir dönem olmuştur. Dışa kapalı ekonomiden, dışa açık ekonomiye geçiş yılları olan 1980’li yıllarda, ekonomi boyut değiştirmiş ve ülke, küresel ekonomiye entegre olma çabası içerisine girmiştir. Kamusal yatırımların azaldığı ve dışa dönük sanayileşme, yabancı yatırımların da etkisiyle ithal ikameci politikalar etkisini kaybetmiştir. Ülkemizde 1927 ve 1964 yılları arasında sanayinin mevcut durumunu belirtmek adına yapılan, sanayi sayımı verilerinde sürekli bir yükseliş olduğı gözlenmiştir. 1927 yılında yapılan sanayi sayımı sonuçları, o tarihte en küçük esnaf işliklerini (atölyelerini) de içine almak üzere Türkiye’de 65.245 sanayi işletmesi bulunduğunu ve bu kesimde 256.855 kişinin çalıştığını göstermiştir. Oysa 1950 yılında, sanayi işletmeleri sayısının 98. 828’e, bu işletmelerde çalışanlar sayısının ise 353.994’e yükseldiğı ve bunların da ancak %2,2’sinin büyük sanayi kuruluşu niteliğinde olduğı görülmektedir. 1959 yılında yapılan “Sanayi Envanteri” adlı sayıma göre, sanayi işletmelerinin sayısı 110 bini geçmiş, çalışanların sayısı ise 705,893 olmuştur. 1964 Sanayi ve İşyerleri Sayımı, işyerleri sayısının 160.771’e, çalışanlar sayısının ise 649,472’ye yükseldiğini göstermiştir. Büyük işletmelerin oranı %18,74’tür (Keleş, 2004, s. 71). Bu rakamlardan da anlaşılmaktadır ki sanayi işletmelerinde ve sanayide istihdam edilen kişi sayısı yıllar geçtikçe artmış ancak yaklaşık 40 yılda büyük işletmelerin kurulmasında %16-17 gibi bir rakama ulaşılabilmiştir.

1.2.1. Kalkınma Planlarında Sanayileşme

Sanayileşme konusunda ısrarcı olan ancak siyasi sebepler ve ekonomik nedenlerden dolayı istenilen adımları bir türlü atamayan ülkemiz, 1960’lı yıllarda sanayileşmenin planlı yapılması gerektiğı vurgulanarak, beş yıl süreli kalkınma planları hazırlamaya başlamıştır. 2020 itibariyle 11 kalkınma planı hazırlanmış olan ülkemiz son hazırlanan 11. Kalkınma Planı 2018–2023 yıllarını kapsamaktadır. 1950 ve 1960 yılları arasında tarımda yaşanan gelişmelerin, üretim artışının sanayiye olumlu etki edeceği beklenmiş ama bu gerçekleşmemiştir. Ayrıca, ekonomide bir etkin ve uygulanabilir bir planın yokluğundan dolayı sanayileşme uzun vadeli olmayan politikalarla

yönlendirilmeye çalışılmaktaydı. Ancak, bütün planlarda ortak olan özellikler, enflasyonun yıkıcı etkisine paralel olarak maliyetlerin artması ve buna ek olarak siyasi nedenler yüzünden ortaya çıkan hedef sapmalarıdır. Bu sebeplerle planlarda sürekli hedeflerin gerisinde kalınmıştır (Özer, 2002, s. 13).

Ülkenizde dönem dönem yapılmış olan Kalkınma Planlarının ortak amacı ekonomik kalkınmanın yanı sıra sanayinin gelişmesidir. Kalkınma planları yapılırken o dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal sorunları yapılan planların uygulanabilirliğini zora sokmuştur. Yapılan planlar genellikle önceki yapılan ve geride kalan hedefleri tamamlamaya yönelik olmuştur. Daha istikrarlı olunmaya çalışılmıştır.

1.2.1.1. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967)

Kalkınmanın istenilen seviyeye ulaşabilmesi, geniş ölçekte sanayide meydana gelecek gelişmelere bağlıdır. Sanayinin yıllık ortalama artış hızı yüzde 12,9 olacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1963). İlk beş yıllık kalkınma planı olarak öne çıkan bu planda sanayinin gelişimi vurgulanmıştır. I.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kentlerin büyümesi hedeflenmiş ve büyümenin, getireceği işimkanlarının orantılı olması gerektiği belirtilmiştir.

Bölgelerarası dengesizlik ele alınmış ve giderilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, kentleşme sürecinde bölgeler arası denge ilkesine uygun hareket edilmesi istemiştir (Özer, 2002, s. 8). Dönemin problemlerini de ele alan planda kentleşme ve bölgesel kalkınma konuları üzerinde durulmuştur. Planda yer alan “Her malı memleket içinde imal etmek gaye değildir” sözü, sanayinin içe dönük, uluslararası piyasadan arınmış bir durumu önlemek için kullanıldığı söylenebilir.

1.2.1.2. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968- 1972)

1963-1967 yıllarını kapsayan I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan önceki beş yıl içinde Türkiye GSMH'nın yaklaşık %15'ini yatırımlara ayırmış, bunun %2'sini dış kaynaklardan sağlayabilmiştir. I. BYKP döneminde ise GSMH'nın %16'sı yatırımlara ayrıldı ve bunun %1,8'i dış kaynaklardan sağlandı. I. BYKP hedeflerinin tutmamasının sebeplerinin başında istihdam sorununun çözülmemesi geliyordu (İSO, 2002, s. 122). Sunmuş olduğu bazı teşvikler nedeniyle ilk plandan kolayca ayrılabilir. Sanayinin gelişmesi için bazı kolaylıklar yer almaktadır. Sanayi alanında gelişmenin önüne geçen ve büyük ölçüde sınırlayan organizasyon güçlükleri mevcuttur. Özellikle imalat

sanayinde çok sayıda müteşebbis ayrı ayrı küçükişletmeler halinde faaliyette bulunmaktadır. Bu nedenle genellikle asgari iktisadi kapasitelerde üretim yapılamamakta ve sanayileşmiş ülkelerde hızla gelişen üretim teknolojilerinden ve işletme tekniklerinden yararlanılamamaktadır. Ayrıca, sanayi adına araştırma yapabilecek birimler henüz oluşturulmamıştı (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 1968, s. 43).

Endüstri işletmelerinin gelişmelerini sağlamak için gelişme potansiyeli bulunan kentlerin yakın çevresinde, alt yapısı hazırlanmış endüstri bölgeleri kurulacaktır. Eskişehir, Konya ve Gaziantep Organize Sanayi Bölgeleri, II. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde başlamış yatırımlardır (Çinier, 1991, ss. 15-16). Daha öncede bahsedildiği gibi bu planın üzerinde yoğunlaştığı konu, sanayi bölgeleri oluşturmak ve OSB'ni teşvik etmektir.

1.2.1.3. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973- 1977)

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda imalat sanayinin gelişmesinde benimsenen ilke, içe değil dışa dönük bir sanayileşmeyi gerçekleştirmektedir. Uluslararası koşullara uygun rekabet gücüne sahip bir sanayileşmeyi gerçekleştirmek esası ana hedeftir. Bu nedenle kurulu ya da kurulacak sanayilerin zaman içinde, Avrupa Ekonomik Topluluğu şartlarına uyumunu kolaylaştıracak tedbirler bu plan döneminde alınacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1973, s. 287). Planda sanayinin gelişmesi için özellikle imalat sanayi üzerinde durulmuş ve Avrupa'daki mevcut uygulamalar dadikkate alınmıştır. Planda hızlı kentleşmenin yaratacağı sorunlar üzerinde durulmuş ve yeni politikaların uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu planın en önemli noktası belli bölgelere yönelik hazırlanan kalkınma planları uygulamalarına son verileceğidir. Geri kalmış bölgelerdeki sorunların yerel yönetimlerce çözüleceği düşünülmüştür. Ancak, bu planda büyük kentlerdeki nüfus yığılmaları önlenmek istenmiş ve bu planda da kentleşme iş olanaklarıyla sınırlanmak istenmiştir (Özer, 2002, s. 9).

1.2.1.4. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979- 1983)

Özellikle gıda ve tekstil sektörlerinin gelişimi için küçük işletmelerin birarada olacağı sanayi bölgeleri ve gıda kompleksi gibi konular hedefler arasındadır. Bu dönemde mevcut işletmelerin düzenlenmesi, yenilenmesi ve küçük işletmelerin

ekonomik Orta ölçekli işletmelere ulaştırılması sağlanacaktır. III. Plan döneminde yapılan yatırımların tamamlanması için çalışmalar yapılacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1979, s. 510).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planında organize sanayi bölgeleri konusunda,” Bu bölgeler bölgesel gelişme amaçlarına hizmet edecek sanayi kompleksi türündeki ağır sanayi tesisleri ve yan sanayilerden kapsamlı sanayi yerleşmeleri ile bütünleştirilecektir” denilmekle yetinilmiştir (Çinier, 1991, ss. 15-16).

1.2.1.5. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985- 1989)

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, sanayinin ülke yüzeyinde yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Gelişmekte olan bölgelerde kurulacak sanayi tesislerinin teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Organize Sanayi Bölgelerinin sanayi potansiyeli ve ulaşım olanakları olan yerlerde kurulması gerektiği vurgulanmaktadır.

Ayrıca, plan küçük sanayi sitelerini de teşvik etmektedir (Özer, 2002, s. 10). Nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme ve gelir artışına bağlı olarak, kapalı aile ekonomisi içinde ev üretimi ile karşılanan talep, pazara yönelmiştir. Bu yönelişin sonucunda gıda sanayi ürünleri talebinin, sağlığa uygun, yeterli ve dengeli beslenmeye imkân veren bir üretimle sağlanması ve dış pazarda rekabet edebilmesi ana politika olacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1984, s. 67). Plandaki asıl hedef sanayinin iyileştirilmesi ve kapasitesinin artırılmasıdır. Böylelikle dış taleplere de cevap verilebilecektir.

1.2.1.6. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990- 1994)

VI. BYKP ile V. BYKP arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Sanayinin bölgeler arasında daha dengeli olarak dağıtılması için Organize Sanayi Bölgeleri’nin kurulması öngörülmüştür. Örgütlenmiş sanayi bölgeleri, kentler içinde sanayi kuruluşlarının düzenli yerleşmesini ve bu yoldan sanayileşmenin desteklenmesini amaçlar (Özer, 2002, s. 10).

Plan döneminde sanayileşme kalkınmanın temel unsurlarından biri olacaktır. İmalat sanayinde dışa dönük ve rekabet edebilecek bir sanayi geliştirmek, ihracatın sürekliliğinin ve çeşitliliğinin sağlanması esas alınacaktır. Faal durumdaki tesislerde gerekli yapısal dönüşümün gerçekleştirilmek, verimliliği artırmak ve yeni yatırımların yapılmasını özendirmek hedeflenmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe

Başkanlığı, 1989, s. 85).

Sanayi ile kalkınma hedefi bu planda da yer almakta ve yeni yatırımlar teşvikedilmektedir. Uygulanacak politikaların sanayinin gelişmesine engel olacak türde olmamasına dikkat edilecektir.

1.2.1.7. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996- 2000)

1994 yılı başlarına kadar gözlenen talep ve üretim artışları “5 Nisan Ekonomik Önlemler Uygulama Planı” ile daralmıştır. Geçmişte yüksek talep artışlarının yaşandığı dayanıklı tüketim malları ve karayolu taşıtları sanayileri, 1994 yılında talep daralmasından en çok etkilenen sektörler olmuştur. İç talepteki gelişmeler ve daralma, ihracata önem vermeyen bazı sanayilerin üretimini olumsuz yönde etkilerken, sektörel ihracatlarında önemli artışlar kaydedilen dokuma-giyim, kağıt, cam ve demir-çelik sanayileri üretimlerini önemli ölçüde etkilememiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1995, ss. 64-65). 1994 yılında oluşan iktisadi kriz ve beraberindeki kamu açıkları, 1996 yılında hazırlanan bu planda öncelikle tedbirler almayı gerektirmiştir.

Sanayi teşvikleri ve yatırımlar daha özenli yapılmaya başlanmıştır. Sanayi ve sanayileşme konusunda teşviklere önem verileceği vurgulanmaktadır. Sanayide teknoloji kullanımının önemi üzerinde durulmaktadır.

Bu planda, 1 milyondan fazla nüfuslu kentlere olan göçü yavaşlatma eğilimi bulunmaktadır. Sanayileşme, kamu yatırımları ve özendirme politikalarıyla bu göçün engellenebileceği düşünülmüştür. Kalkınmanın kırsal ve kent ile birlikte olabileceği vurgulanmıştır. Kentler arası uzmanlaşmaya bu planda da önem verilmektedir.

Ayrıca, kentlere göç eden kişilerin kente uyum süreçlerine de değinilmekte ve söz konusu uyum sorunlarının kalkınmayı olumsuz etkilediği söylenmiştir (Özer, 2002, s. 11). Sanayinin rekabet gücünü artırabilmek için ileri teknoloji sanayileri öncelikli olmak üzere araştırma-geliştirme, mühendislik ve müşavirlik hizmetleri ile tasarım çalışmaları desteklenecek, AR-GE faaliyetleri yürütülürken üniversite ve sanayi iş birliği ile geliştirilmesine önem verilecektir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1995, s. 68). Araştırma ve geliştirmeye verilen önemde üniversitelerin rolü unutulmamıştır. Sanayinin gelişimi için gerekli desteğin üniversite-sanayi iş birliğinden alınması hedeflenmektedir.

1.2.1.8. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001- 2005)

Türk sanayisinin uluslararası alanda rekabet edebilmesi Teknoloji üreten, AR-GE'ye önem veren, üretimde çevre kurallarına uyan, tüketici tercihlerini ve sorunlarını gözetken, daha çağdaş üretim ve işletmecilik yöntemi uygulayan, nitelikli işgücü kullanan, marka yaratabilen özgün tasarım yapan, bilgi ve teknolojiyi yoğun olarak kullanan esnek bir yapıya kavuşturulmak temel amaçtır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2000, s. 26). Bu politikalar hazırlanırken Maastricht ve Kopenhag Kriterleri göz önünde bulundurulmuş ve Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda adımlar atılmıştır. KOBİ'lerde, teknoloji düzeyini yükselterek ve ürün kalitesini artırarak, verimliliği yükseltmek, bilgiye erişimi kolaylaştırmak, rehberlik ve danışmanlık gibi hizmetleri sağlamak, firmalar arasındaki iş birliği ve e-ticaret ticaret imkânlarını arttırmak hedeflenmektedir. KOBİ'lerin çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve yerel kaynakların etkin kullanımına öncülük etmeleri sağlanacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2000, s. 125). KOBİ'lerin desteklenmesi konusunda araştırma, geliştirme çalışmalarında işletmelere her türlü kolaylıklar sağlamak öncelikli hedef haline gelmiştir. Söz konusu planda, ülkemizdeki kentleşme süreci konusunda tespitler bulunmaktadır. 2005 yılı sonuna kadar toplam nüfusun %78'inin kentlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Hızlı kentleşme sonucunda sosyal değişimin süreklilik arz edeceği tahmin edilerek, bunun değer yargılarında aşınmaya ve kültürel yozlaşma yol açmaması için önlemler alınarak kent ve kentlilik kültürü oluşturmak hedeflenmektedir. Bu arada, sanayileşmenin kentleşmeye olumlu katkılarının olması için kentlerde sanayi bölgeleri oluşturulacak, Organize Sanayi bölgelerinin yurtgenelinde yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılacaktır (Özer, 2002, s. 13).

1.2.1.9. IX. Kalkınma Planı (2007- 2013)

Özel İhtisas Komisyonu, Türk imalat sanayinin 2013 vizyonunu şu şekilde belirlemiştir; 2015 yılında, öncelikle rekabet gücü, AB'ne uyum çerçevesinde ileri teknoloji ile donatılmış, yenilikçi, katma değeri yüksek, istihdam hedefini yüksek tutan ve sosyal beklentileri karşılamaya yönelik oluşturulan bir sanayi yapısına sahip olmak (DPT, 2006, s. 72). Devlet Planlama Teşkilatına bağlı olarak görev yapan Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na göre en büyük hedef küresel piyasada rekabet edebilecek güçlü bir sanayi oluşturmaktır.

Rekabet gücü yüksek bir sanayi için bazı etkenler gerekmektedir. Bunlar genel anlamda iç ve dış nedenler olmak üzere ikiye ayrılır. Burada dış etkenlerden anlatılmak istenilen ülke dışı değil, işletmenin eski alanının dışındaki faktörlerdir. Dış etkenlere örnek olarak, makroekonomik ve politik istikrar, yüksek girdi maliyetleri ya da dış ülkelerle rekabet gösterilebilir. Diğer dış etken ise haksız rekabettir. Haksız rekabet, yurt içinde bulunan kayıt dışı firmalar veya diğer ülkelere göre işgücü maliyetlerini arttıran SSK primleri gibi nedenlerden kaynaklanabileceği gibi ithalat dampingleri ve yabancı Eximbanklar'ın kendi ülkelerindeki firmalara verdikleri desteklere benzer şekilde yurtdışı kaynaklı da olabilir (DPT, 2006, s. 72).

2007 yılından 2013 yılına kadar olan 7 yıllık süreyi kapsayan bu kalkınma planında, daha çok yenilikçi ve verimliliği artırmaya yönelik ilkeler yer almaktadır. AR-GE'ye önemin daha çok verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Planda sanayinin sürdürülebilirliğinin devam etmesi ve Türkiye'nin ekonomik kalkınmışlığındaki önemi vurgulanmıştır. Rekabetçi bir sanayi, katma değeri yüksek bir sanayi oluşması için gerekli koşuldur ama tek başına yetmemektedir. Katma değeri yüksek bir sanayi oluşması için başka koşullara da ihtiyaç vardır (DPT, 2006, s. 73).

Sanayide rekabet gücünü artırmak, yatırım olanaklarını iyileştirmek amacıyla imalat sanayi maliyetleri üzerinde olumsuz baskı oluşturan enerji girdi fiyatlarının tespitinde sanayi aboneleri için düzenlemeler yapılacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2006, s. 65).

1.2.1.10. X Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014- 2018)

2014-2018 döneminde yapılan Onuncu Kalkınma Planı, ülkemizin 2023 hedefleri doğrultusunda, ülkemizi yüksek refah seviyesine getirme yolunda önemli bir yere sahip olacaktır. Plan, küresel ekonomide geleceğe dönük risklerin ve belirsizliklerin sürdüğü, dünya ekonomisinde değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, yeni dengelerin oluştuğu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında güç dengelerinin yeniden şekillendiği bir ortamda hazırlanmıştır. Onuncu Kalkınma Planı; yüksek, istikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insani gelişmişlik, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi unsurları kapsayacak şekilde tasarlanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2004, s. 1).

Tablo 1. İmalat Sanayiinde Hedefler ve Gelişmeler

	2006	2012	2013	2018
İmalat sanayii/GSYH (Cari, %)	17,2	15,6	15,5	16,5
İmalat sanayi ihracatı (Milyar Dolar)	79,6	129,9	144,1	257,1
Yüksek Teknoloji Sektörlerinin İmalat Sanayii İhracatı İçindeki Payı (%)	5,6	63	73	75,5
Ortanın Üstü Teknoloji Sektörlerinin İmalat Sanayi İhracatı İçindeki Payı (%)	30,8	31,4	31,4	32,1
Türkiye Üçlü Patent Başvuru Sayısı	14	35	63	167
Sanayide TFV Artışı (%)	1,2	-0,9	-0,8	1,9

Kaynak: TÜİK, 2006-2008; X. BYKP, 2013-2018

Plan döneminde sanayi ve teknoloji bölgelerinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. 2006-2012 döneminde; organize sanayi bölgesi (OSB) sayısı 130'dan 153'e çıkmış; tüm OSB'lerde faaliyet gösteren işletme sayısı 35 binden 45 bine yükselmiş. OSB uygulamalarında üretime geçme oranlarının artırılması ve OSB'lerin kapasitelerinin geliştirilerek girişimcilere daha iyi hizmetler verilmesi, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri ve araştırma merkezleri ile ilişkilerinin geliştirilmesi önemini korumaktadır. Ortak iş yapma kültürüne, sermaye birikimine ve gelir dağılımına olumlu katkıları açısından önem taşıyan kooperatifçiliğin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2014-2018, ss. 92-94).

KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılarak ekonomik büyümeye katkısının yükseltilmesi temel amaçtır. Bu kapsamda, öncelikle hızlı büyüyen veya büyüme potansiyeline sahip girişimler ile ürün, hizmet ve iş modeli açılarından yenilikçi KOBİ'lerin desteklenmesi esastır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2014, ss. 92-94).

Tablo 2. Girişimcilik ve KOBİ'deki Hedefler ve Gelişmeler

	2006	2012	2013	2018
Yen Kurulan Şirket Sayısı	53	39	50	75

Tablo 2. (Devamı) Girişimcilik ve KOBİ'deki Hedefler ve Gelişmeler

Küçük İşletmeler ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tüm İşletmeler İçindeki Oranı (%)	1,7	2,4	3	4
OSB’lerde Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı	35.000	41.000	45.000	65.000
Tamamlanan OSB Sayısı	130	153	160	200
KOBİ’lerin İhracat Miktarı (Milyar Dolar)	50,3	90	100	150
İhracat Yapan KOBİ Sayısı (Bin)	44	50	52	60
KOBİ’lerin Ar-Ge Harcamalarındaki Payı (%)	10,03	14,92	17	20
TGB’lerde Faaliyet Gösteren Girişim Sayısı	604	2.174	2.500	4.000

Kaynak: TÜİK, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

1.2.1.11. XI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2018-2023)

On Birinci Kalkınma Planı “daha fazla değer üreten, daha adil paylaştan, daha güçlü ve refah seviyesi yüksek Türkiye” vizyonu ile uzun vadeli bir perspektif sunmaktadır. Bu vizyon çerçevesinde Planın uzun vadeli kalkınma amacı, milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini esas alarak ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkımızın refahını artırmaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018, ss. 26-28).

Tablo 3. İmalat Sanayiindeki Hedefler

İMALAT SANAYİİNDE HEDEFLER	2018	2023
İmalat Sanayi/GSYH (CARI (%))	19,1	21
İmalat Sanayi İhracatı (Milyar Dolar)	158,8	210
Orta-Yüksek Teknolojili Sanayilerin İmalat Sanayii İhracatındaki Payı (%)	37,9	46,3
Öncelikli Sektörlerin İmalat Sanayii İhracatındaki Payı (%)	36,4	44,2
Yüksek Teknolojili Sanayilerin İmalat Sanayii İhracatındaki Payı (%)	3,2	5,8

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018.

1.2.1.11.1. XI. Beş Yıllık Kalkınma Planında Organize Sanayi Bölgelerinin Hedefleri

Sanayi ve teknoloji bölgelerinde (OSB, KS, Endüstri Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Serbest Bölgeler) sunulan hizmetler geliştirilecek, bu bölgelerin sanayinin rekabetçiliğine ve verimliliğine daha etkin katkı vermesi sağlanacaktır. Türkiye Sanayi alanları envanteri çıkarılacak ve ilan edilecektir. Çıkarılan envanter sürekli güncel tutularak, sanayiciye kullanılabılır arsa, yapılar ve bu arsalarla ilişkin

yatırım teşvik mekanizması dijital bir platform üzerinden sunulacaktır. Sanayi ve teknoloji bölgelerinin kuruluşunda Planın öncelikli sektör ve gelişme alanları dikkate alınarak, mevcut ve gelecekte olabilecek ihtiyaçlara yönelik sayıları, kapasiteleri, kreş ve ulaşım imkânları, birbirleriyle iş birliği ve entegrasyonu artırılacaktır. Organize sanayi bölgelerinde (OSB) uzun vadeli arsa ve bina kiralama ve edindirme modelleri geliştirilerek işler hale getirilecektir. OSB’lerde firmalara iş geliştirme, kamu destekleri, proje hazırlama, üniversite ile iş birliği, yalın üretim, verimlilik, teknoloji yönetimi, kümelenme ve dijitalleşme konularında destek verecek Yenilik Merkezleri kurulacaktır. KOBİ’lerin verimlilik dönüşümünün sağlanması için OSB’lerde Verimlilik Destek Programı uygulanacaktır. Yeni OSB’lerin mekânsal olarak kurgulanmasında ve mevcutların dönüşümünde çevre düzenlenmesi ve sosyal donatı ihtiyaçlarına yönelik iyileştirmeler yapılacaktır. Sanayi ve teknoloji bölgelerinin etki değerlendirilmesi yapılacak, yenilikçi uygulamalar geliştirilecektir. OSB ve TGB’lerdeki şirketlerin dikey entegrasyonu için hızlı veri iletişimi, endüstriyel bulut, endüstriyel veri merkezi, verimli enerji kullanımı ve siber güvenlik ihtiyaçlarının merkezi olarak planlanması ve yapılandırılması için mekanizma geliştirilecek ve bölgeler desteklenecektir OSB’lerdeki mesleki ve teknik liselerin sayısı ve çeşitliliği artırılacak, teknolojik donanımı güçlendirilecektir. OSB ve maden sahaları başta olmak üzere önemli yük merkezlerine hizmet edecek iltisak hatları ve lojistik merkezler tamamlanacak, yük taşımacılığında demiryolunun payı artırılacaktır. 38 adet OSB, özel endüstri bölgesi, liman ve serbest bölge ile 36 adet üretim tesisine yönelik toplam 294 km uzunluğunda iltisak hattı yapılacaktır OSB’lerin, Enerji Yönetim Birimi ve ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi kuruluşunu tamamlayarak Verimlilik Eylem Planlarını hazırlayıp sunmalarına destek verilecektir. Öncelikli sektörlerin yoğunlaştığı ve belirli kriterleri sağlayan OSB’lere doğal gaz altyapısı ulaştırılacak, enerjinin güvenli tedariki için iletim yatırımları yapılacak, çeşitli destek mekanizmaları ile enerjiye erişim kolaylaştırılacaktır. Öncelikli sektörlerde dijital dönüşüm alanında deneyimsel eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunacak, farkındalık çalışmaları yürütecek ve teknoloji tedarikçileri ile kullanıcıları bir araya getirecek Yetkinlik ve Dijital Dönüşüm Merkezleri OSB ve TGB’lerde oluşturulacaktır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018, ss. 76-87).

1.3. Kent Ekonomisi

Kent ekonomisi denilince kente ait üretim, dağıtım gibi işlevlerin tümü

söylenbilir. Kentlerde ağırlıklı olan ekonomik etkinlikler temel alınır. Kırsaldaki etkinlik çoğunlukla tarımsal üretimdir. Kentlerde ise sanayi ön plandadır. Ayrıca kentsel işlevlerin gelişmesiyle birlikte, ticaret ve hizmete ilişkin etkinlikler de gelişir.

Ekonomik nitelik ölçütüne göre kent, az sayıda kimsenin tarımsal etkinliklerde yer aldığı, yerleşme birimi olarak tanımlanabilir. Ancak kentin oluşumunda ekonomik niteliklerin yanında sosyolojik etkenlerde önemlidir (Ertürk ve Sam, 2009, ss. 43-44).

Nüfusun ve ekonomik etkinliklerin bir bölgede toplanmasıyla ve yoğunlaşmasıyla oluşan toplumsal ve ekonomik etkilere toplanma ekonomileri adı verilir. Söz konusu toplanma şekli gerek işletmelerin üretimine gerekse işletme ölçeklerinde etkilidir. Bahsedilen anlamda toplanan ekonomileri genel olarak üç bölüme ayırabiliriz. Birincisi içsel ekonomiler, ikincisi dışsal ekonomiler, üçüncüsü ise kentleşme ekonomileridir (Ertürk ve Sam, 2009, s. 56).

1.3.1. İçsel Ekonomiler

Üretim birimlerinin üretim ölçeklerinde oluşan etkilerdir. İşletmeler uzun dönemde değişen piyasa şartlarına bağlı olarak, üretim tesisleri ve ölçeklerinde farklılıklar gösterebilir. Bu farklılıklar bazı değişimlere sebep olabilir. Bu duruma ölçeğe göre getiri adı verilmektedir. Bir işletmede ölçeğe göre getiri durumu, o işletmenin maliyet koşullarını göstermektedir. İşletmelerde ölçeğe göre getiri durumunun oluşmasında içsel ekonomiler önemli yer tutar. İçsel ekonomiler olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılır. Olumlu içsel ekonomiler üretim maliyetlerini azaltırken, olumsuz içsel ekonomiler üretim maliyetlerini artırmaktadır (Ertürk ve Sam, 2009, ss. 59- 60). İşletmenin kendi bünyesinde oluşarak, işletmeye olumlu ve olumsuz etkiler yaratabilmektedir. İşletmeye maliyet anlamında önemli farklılıklar sunabilmektedir.

1.3.2. Dışsal Ekonomiler

İşletmelerin birbirleriyle olan ilişkilerinden doğar. İçsel ekonomiler gibi olumlu ve olumsuz dışsal ekonomiler olarak değerlendirilebilir. Ulaşım, iletişim, enerji ve alt yapı hizmetlerinin eksikliği olumsuz dışsal ekonomilerin oluşmasına neden olmaktadır. Olumlu dışsal ekonomiler, diğer işletmelerin etkinliklerinden ve kamusal etkilerden sağlanmaktadır. Bir başka açıdan bakarsak, dışsal ekonomiler endüstrinin yapısı ve piyasa şartlarıyla doğrudan ilgilidir (Ertürk ve Sam, 2009, ss. 59- 60). İşletme dışı faktörlerin etkisiyle oluşan ekonomiler olma özelliğini taşımaktadır. İşletmelerin birlikte

hareket etmelerinden doğacak olan etkiler de doğrudan dışsal ekonomiyi etkilemektedir. Kentleşme ekonomileri, nüfus ve ekonomik etkinliklerin bir araya toplanması ve bu olgunun işletmelere olan fayda ve zararlarını içermektedir. İşletmelere en güçlü toplanma avantajları sağlayan ekonomidir. İşletmelere önemli derecede yarar sağlayan bu ekonomiler, piyasa büyüklüğü, ulaşım, hizmetlerden kolaylıkla yararlanma, enerji maliyetlerindeki azalma ve diğer sosyal ve kültürel etkinlikler gibi faydalardan oluşmaktadır (Ertürk ve Sam, 2009, s. 60). Kent ekonomileri ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile doğru orantılıdır. Gelişmiş ülkelerin anakentleri ve kentleri yapısal özellikler bakımından birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Az gelişmiş ülke ekonomisinin yapısal özellikleri arasında birbirinden kopuk kesimlerden oluşması ve parçalanmış görünümde olmasıdır. Bu kesimler daha çok geleneksel kesimlerdir ve kapalı ekonomi özelliğini taşırlar. Söz konusu ekonomilerin en büyük özelliği sosyal bir bütünlük bulunmadığı gibi ekonomik bütünlüğün de bulunmamasıdır (Kılınçaslan, 1981, s. 60).

Kentleşmiş alanlar topluma birçok alanda etki etmektedir. Tüketiciler açısından ise daha yüksek gelir elde etme ve farklı iş ve ürün alternatiflerine ulaşabilme şansı vermektedir. Yaygın bir alan üzerindeki çoğu yığılmalarda birkaç büyük kentsel alanda konuşlanmaktadır. Her bir kentsel alan birçok farklı amaca hizmet edebilir. Örneğin otomotiv sanayinde Bursa, tekstilde Denizli, Kahranmaraş, Gaziantep, mobilya sanayinde Kayseri gibi şehirler son zamanlarda öne çıkmaktadır (Ceritli, 2003, s. 66). Bu yönüyle sanayileşme ve kentleşme birbirlerini doğrudan etkilerler. Dolayısıyla kentlerin ekonomik gelişmişliği ve sanayileşmesi arasındaki ilişki açıkça ortaya çıkar. Hızla sanayileşen kentler hızla kentleşme yolundadır. Ancak bu durum her kent için aynı olumlu sonuçları doğurmaz, hızlı kentleşmenin kente olumsuz etkileri olacağı da göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle çevre konusunda, doğaya verilecek zararlar, çarpık kentleşme, gecekondulaşma, tarım arazilerinin bilinçsiz kullanımı gibi etkileri olabilir. Ekonomik faaliyetler açısından kentlerin önemine bakacak olursak; Ekonomik faaliyetler ve işletmeler, üretim faktörlerinin fazla sayıda olduğu piyasa ve üretim girdilerinin yakın olduğu yerleşmeleri tercih edeceklerdir. Aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin nerede yerleşeceğini belirleyen etken ise üretim girdilerine olan yakınlıklarıdır. Dolayısıyla, üretim faktörlerindeki bu farklılıklar üretimin mekânsal yapısında etkili olmuştur (Marın, 2004, s. 28). Kenti ekonomik nitelik ölçütüne göre tanımlarken; Kırsalın ve kentin sahip olduğu ekonomik etkinliklere dikkat çekmek gerekir. Kırsalda etken ekonomik etkinlik tarımsal üretimdir. Kentlerde ise tarımsal

Üretim yerini sanayi üretimine bırakır. Sanayi retimi ile birlikte tarımsal nitelik olmayan ticaret ve hizmet sektörleri oluşmaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki; Kenti yalnızca ekonomik niteliklerine göre tanımlamak veya ayırmak yeterli sayılmaz. Ekonomik niteliklerle birlikte sosyolojik özellikler de yer almaktadır (Ertürk ve Sam, 2009, ss. 43-44).

Kenti çekici kılan ekonomik stnlkler şöyle sıralanabilir:

- Uzmanlaşma (İçsel Biriktirim): Üretim maliyetlerinde azalırken gelirde artış yaşanmaktadır.
- Dışsal Biriktirimler (Tasarruf): İşletmelerin birbirlerini tamamlamasıyla oluşan yararlardır. Kentin byklg önemli rol oynamaktadır.
- Kentleşme Biriktirimleri: Birbirlerinden farklı ekonomik etkinlikleri gerçekleştiren birimlerin belirli bir yerde birlikte olmalarından sağladıkları yararlardır. Alt yapı, araştırma ve geliştirme faaliyetleri, çeşitli yardımcı hizmetler ve eğitim bazı faydaları arasında gösterilebilir.
- Üretim Faktörlerini Kolayca Bulabilme: Kentler işletme için gerekli tmretim kolayca bulabilme olanağı sunmaktadır. Özellikle nitelikli insan gücü gibi faktörler kentin önemini artırmaktadır.
- Sosyal Olanaklar: Kentte mal ve hizmetlere erişim kırsaldan daha kolay ve zahmetsiz sayılabilir (Ertürk ve Sam, 2009, ss. 20-21).

Yukarıda saydığımız ekonomik stnlkler ve faktörler, kentin ekonomik ve sosyal anlamda bir merkez haline gelmesinde önemli yer tutar. Kent bir yandan çekicilik kazanırken, diğer yandan kentte ve çevresinde ekonomik ve sosyal gelişmeler yaşanmaktadır.

Kentin işletmelere sunduğu yararların başında, kuruluş yeri seçiminde rol oynayan faktörlerin söz konusu işletmeye sağladığı olumlu katkılar gelmektedir (Bilgili ve Demirdöğen, 2004, s. 307).

Kuruluş yeri seçilirken, işletmeler birtakım faktörleri değerlendirme ihtiyaı duymaktadırlar. Bu değerlendirmeler kuruluş yerini seçmede önemli etkileri olan faktörlerdir. Söz konusu faktörlerden önemli olanları aşağıda belirtilmektedir.

Kuruluş yerine etki edebilecek faktörler; Ulaşım, işgücü, hammaddeye yakınlık,

suve enerji temini, pazara yakınlık, altyapı tesislerinin niteliği, arazinin topoğrafik özellikleri, vergi ve teşvikler, araştırma ve geliştirme merkezlerine yakınlık, iklim, haberleşme koşulları şeklinde sıralanabilir.

Yukarıda da belirtildiği gibi bu faktörler, işletmelere en uygun kuruluş yeri seçiminde önemli rol oynamaktadır. Organize Sanayi Bölgeleri'nin alt yapısal özellikleri ve planlı program dahilinde yapılması nedeniyle kuruluş yeri açısından en uygun alanlar arasında gösterilebilir (Bilgili ve Demirdöğen, 2004, s. 307).

İşletmeler daha az maliyetli olan veya daha çok üretim yapabildikleri alanları seçerek karlılıklarını en üst seviyelere taşımayı amaçlarlar. Yukarıda bahsi geçen faktörlerin birkaçı veya tamamının birlikte olumlu etki ettiği bir alanda kurulan işletme, kuşkusuz, bölgenin veya kentin ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Örnek verecek olursak; Karasal iklime sahip, yüksek rakımlı ve dağlık bir alanda kurulacak işletme ile düz bir ovada ılıman bir iklime sahip bir yerde kurulacak işletmenin aynı verimlilikte olması beklenemez. Dolayısıyla, olumsuz iklim koşulları, dağlık bölgeye ulaşımın zorluğu yatırımcıyı diğer alanlara yönlentmektedir. Bu yüzden yatırımcılar pazar ve ulaşım açısından kıyı bölgeleri tercih etmektedirler.

Organize Sanayi Bölgeleri yeni iş alanlarını ortaya çıkaran, bulunduğu şehri geliştiren toplum ile sanayi arasında ilişkileri geliştiren farklı sanayi dallarının birlikte çalışmasına olanak sunan alanlardır (Bilgili ve Demirdöğen, 2004, s. 317). Tüm bu özelliklerden yola çıkarak kent ile etkileşim halinde olduğunu söyleyebiliriz. Kentin ve ekonomisinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

1.4. Sanayi Bölgeleri

Bu bölümde, öncelikle sanayi bölgeleri konusunda bilgiler aktarılmıştır. Sanayi Bölgeleri genel başlığı altında Küçük Sanayi Siteleri, Serbest Bölge ve Endüstri Bölgeleri tanımlamalarına da yer verilmiştir.

Sanayinin hızla gelişmesi, ekonomik büyüme ve kalkınma gibi gelişmeler ülkelerin ekonomik gelişmişlik göstergesi olmuşlardır. Söz konusu ülkeler ekonomik güçlerini kullanarak siyasi ve ekonomik kararlarda etkin olmaktadır.

Gelişmiş ülkeler sanayileri ve ekonomik büyüklükleri ile söz sahibi olurken bu gelişmişliğini sanayisini doğru planlayarak, doğru hedefler belirleyerek elde etmişlerdir. Sanayilerinin bu derece önem kazanmasında sanayi kuruluşları için düzenledikleri yasal

düzenlemeler ve işletmelere sundukları olanaklar yer almaktadır.

Bu olanakları Serbest Bölgeler, Sanayi Bölgeleri, Teknoloji Bölgeleri, Endüstri Bölgeleri olarak sıralayabiliriz.

Sanayi bölgeleri, bir ülkenin ekonomik kalkınma ve kentsel gelişimi açısından önem arz etmektedir. Kurulacak bu bölgeler, ülkedeki sanayileşmeyi olumlu etkiler ve istihdam yaratarak bölgesel işsizliği ve ulusal işsizliği düşürmeyi hedefler.

Ayrıca yatırımcılara cazip alanlar oluşturmayı, bölgeler arası dengeli kalkınmayı, kalite ve verimin artışıını sağlarlar. Bununla birlikte küçük işletmelerde de büyüme şansı yakalarlar. Sanayi bölgelerinde yer alan işletmelerin uluslararası alanda başarılar yakalaması ülkenin ihracatta ortalamanın üzerine çıkmasında önemli rol oynar.

Bu bilgiler de göstermektedir ki; Sanayi bölgeleri kuruluş amaçlarına yaklaşmış ve ticaretin belirli bölgelerde daha yoğunlaşmasını sağlamış, işletmelerin ticaret hacimlerini yükseltmiş ve ekonomiyef ayda sağlamıştır. Ayrıca önemli bir istihdam kaynağı olmuştur (Cansız, 2010, s. 16).

Sanayi bölgelerinin genel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

1. Küçük ve mikro ölçekli işletmelerin sayıca çok oluşu,
2. İşletmelerin belirli bir coğrafi alanda bir araya gelmesi,
3. Üretim yoğun olduğu fabrikalarda üretim proseslerinin belirli bir halkasında bulunması,
4. Ekonomik ve sosyal anlamda yoğun ilişkiler,
5. İşletmeler arasındaki ilişkilerde iş birliği ve rekabetin olması,
6. İşletmelerdeki, tecrübelerin, üretim bilgisinin ve yeni fikirlerin işletmeler arasında gayri resmi olarak ve hızlı bir şekilde yayılması,
7. Esneklik ve uyum sağlama (Cansız, 2010, s. 16). Söz konusu sanayi bölgelerinin kurulması ile tarım arazisine uygun olmayan yerlerde, sanayi için kurulacak olan bölgeler ile bu topraklar değerlendirilmiş olacak ve sanayinin gelişmesi sağlanacaktır.

Sanayinin gelişmesiyle bugün gelişmiş ülkeler sanayilerini en uygun biçimde desteklemek amacıyla sanayi işletmelerini tek bir alanda toplama politikasını

belirlemişlerdir. Böylelikle işletmelere daha etkin üretimde bulunabilecekleri yerler sağlamak, işletmelerin birbirleri ile arasındaki ilişkilerinden faydalanmak ve düzenli kentleşme sağlamak esas hedefler arasındadır (Cansız, 2010, s. 16).

Gelişmiş ülkelerde işletmeler, sanayi bölgelerinde yoğunlaşarak, alt yapı hizmetlerinden ortak yararlanarak hizmet kalitelerini artırmakta ve üretim maliyetlerini düşürmektedirler. Aksi halde işletmeler tek tek alt yapı hizmetleri hazırlayacak, bu durum hem çevre konusunda hem de maliyetler konusunda olumsuzluk yaratabilir.

1.5. Küçük Sanayi Siteleri

Sanayi yapılaşmalarının kontrol edilmesi ve düzensiz sanayileşmenin önlenmesi amacıyla KS uygulamalarına, planlı kalkınma dönemi olan 1960'lı yıllarda başlanmıştır. Uygulamaya konulan teşvik tedbirleri ile sanayinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu teşvik tedbirlerinden biri olan KS uygulamaları, 1965 yılında Sivas'ta bir sanayi sitesinin kurulmasıyla başlamıştır (STB, 2010). Küçük sanayi sitelerinin önemli özellikleri bulunmaktadır. Dağınık küçüksanayi işletmelerini bir araya toplayarak düzensiz kentleşmenin önünde önemli bir etken sayılabilmektedir.

Küçük çaptaki işletmelerin üretime olan faydası yadsınamaz bir gerçek olduğundan, kurulacak küçük sanayi siteleri ile bu fayda üst seviyeye çıkacaktır. Aynı alan içinde toplayarak, birbirine benzer iş kollarında üretimde olan işletmeler bölgesel ihtiyaçlar daha pratik ve ekonomik işletmelerde, yeni teknolojilerin uygulanması kolaylaşmakta ve hızlanmaktadır. Böylece kalkınma hedefine küçük işletmeleri de dahil ederek destek sağlanmaktadır. Küçük sanayi sitelerinin oluşumu ile;

1. Sanayinin kontrol edilmesi,
2. Şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunulması,
3. Birlikte üretim yapan işletmelerin, bir arada olmasıyla, verimliliğin artışının sağlanması,
4. Sanayinin az gelişmiş bölgelerde daha yaygın hale gelmesi,
5. Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının denetlenmesi,
6. Düşük maliyetli, sağlıklı, güvenilir alt yapı ortak sosyal tesisler, kurulması sağlanmaktadır. Planlı KS oluşumları içinde gelişen ve büyüyen işletmelerin Organize Sanayi Bölgelerinde yer almaları hedeflenmektedir.

Başlangıçta 60 m² ile başlayan küçük işyeri talepleri bugün 4000 m²'ye yaklaşan fabrika niteliğindeki işletmelere dönüşmüştür (STB, 2010).

Sanayi sitelerini oluştururken güdülen amaç genel olarak ortaktır. Bu amaçlar sanayinin geliştirilmesi, işletmelerin üretime en üst seviyede katkısı ve söz konusu işletmelerin büyük işletmelere dönüşmesidir. Yaşanacak olan bu dönüşümler sayesinde sosyal ve ekonomik anlamda büyük başarılar kazanılabilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde bu türde örneklere sık rastlanmaktadır. KS oluşturulurken yatırımcıları bölgeye çekmek amacıyla teşvikler ve kolaylıklar sunulmaktadır. Bu kolaylıklar ile oluşturulan alanlarda daha fazla üretim elde ederek ekonomik anlamda gelişme hızlanacaktır.

“KS tüzel kişiliği olarak; İnşaat bitim tarihini takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süre ile emlak vergisinden, Arsa ve işyeri teslimleri kurumlar vergisine KDV'den, bina inşaat ve yapı kullanma izni harcından, muaftır” (STB, 2010).

“KS'nde yer alan işletmeler olarak; Bina inşaat harcı ve yapı kullanma izni harcından, kalkınmada öncelikli yörelerdeki, büyük şehir belediye sınırları içinde yeralan veya köy kapsamı dışında illerdeki nüfusu 5000'den az olan belediye sınırları içerisindeki KS'lerdeki işletmeler çevre temizlik vergisinin %50'sinden muaftır” (STB, 2010).

Küçük Sanayi Siteleri küçük esnaf ve sanatkârlar için uygun alanlardır. Alt yapı hizmetlerinin yanı sıra işletmeye gerekli diğer kolaylıklar bir arada sunulmaktadır. Ayrıca sitede işletmelerin ihtiyaç duyduğu sosyal ve idari tesislerde yer almaktadır.

“1965 yılında başlatılmış olan bu uygulama sonucu bugün varılan noktada, toplam 105.975 işyerinden oluşan 470 adet küçük sanayi sitesi hizmete sunulmuş ve yaklaşık 596.800 kişiye, daha sağlıklı şartlarda çalışma imkânı sağlanmıştır” (STB, 2011).

1.6. Serbest Bölge

Serbest bölgeler hem gelişmekte olan ülkelerde hemde gelişmiş ülkelerde uygulama alanları bulmaktadırlar. Bu bölgeler ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve uygulama alanlarına göre birbirlerinden farklı oluşabilmektedir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılmaya çalışılan dünya ticaretini küreselleştirme

alışmaları bugün de aynı hızla devam etmektedir. Uluslararası boyutta yaşanan bu dünya ticareti serbestleştirme çabalarının amacı dünyayı bir pazar haline getirmeye çalışmaktadır. Dünyayı tek bir pazar haline getirme çalışmaları yani Küreselleşme kavramı 1980 sonları ve 1990 başından bu yana dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Küreselleşmenin sonuçlarından biri olarak,

Dünya Ticaret Örgütü’nün kuruluşuyla sonuçlanan GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) erevesinde, uluslararası mal ve hizmet ticareti üzerindeki gümrük kotaları ve gümrük tarifelerinin kaldırılarak uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ile başlanmıştır (Arslan ve Yapraklı, 2007, s. 169).

Serbest bölgeler mal ticareti ve benzeri iktisadi konularda yurtiçinde ve idari düzenlemelerin kısmen uygulandığı, bu açıdan ülke sınırları içinde olmasına rağmen gümrük hattında sayılmayan ekonomik alanlar olarak tanımlanabilir. Yatırımcılar için cazibe merkezi oluşturmak amacıyla oluşturulan serbest bölgeler, ihracata yönelik üretim yapılabilen alanlar olarak hedeflenmektedir (İSO, 2003, s. 16). 1985 yılında çıkarılan Serbest Bölgeler Kanunu’nun önemli özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler kısaca gümrük hattına dahil olmayan ekonomik bölgeler yaratarak yatırımcıları bu alanlara çekmeye çalışmıştır. Uygulanan vergi indirimleri birçok yerli ve yabancı yatırımcıyı bu alanlara yöneltmiştir.

“Birleşmiş Milletlerin, UNIDO (United Nations Industrial Development Organization) kısaltma adıyla anılan Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı, serbest üretim bölgelerinin planlamasının ve ihracata yönelik sanayileri geliştirici program çerçevesinde bu bölgelere teknik örgütlenme yardımlarını kendileri hazırlamıştır. 1971 yılına uzanan ve “Industrial Free Zones as Incentives to Promote Export – Oriented Industries” adını taşıyan kapsamlı bir raporda UNIDO’nun arka çıktığı serbest üretim bölgeleri politikası ve bu politikanın dünya çapında nasıl uygulandığı ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır” (Frobel, Heinrichs, Kreye, 1982, s. 84).

Dünyaya hızlı bir şekilde yayılan rapor sonucunda ülkemizde de yankıları görülmektedir. Ülkemizde 1980’lerden sonra konu üzerinde daha çok yoğunlaşmış ve 1985 yılında çıkarılan yasa ile yasal dayanaklar hazırlanmıştır. Gelişmiş ülkelerde serbest bölgeler ticaretin serbest şekilde yapıldığı yerler olarak kurulurken gelişmekte olan ülkelere ihracata yönelik olarak kurulan yerler olarak işlev görmektedir. Ülkemizde 1980 sonrası planlı kalkınmaya ve küreselleşme çabalarının hız kazandığı

dönemde serbest bölgeler oluşturulmaya başlanmış ve Serbest bölgelere teşvik sistemi kurulmuştur. Bu teşvik sisteminin yanı sıra değişen sanayileşme politikasının yeni bir aracı olarak 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu 15 Haziran 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir (İTO, 2003, s. 16). Serbest bölge uygulaması ile hukuki ve idari yönde yapılacak yenilikler ile sanayicilerin üretime yönelmesi sağlanabilir. Özellikle üretimin her aşamasında daha çok iş gücü kullanma şansı olacaktır. Uygulanan vergi indirimleri gibi avantajlar ise cazip bir alan haline dönüştürmektedir.

Artan işçilik maliyetleri ve uluslararası rekabetin sertleşmesinden dolayı, üreticiler üretim ve dağıtım harcamalarını azaltacak yeni yollar aramaktadırlar. Müteşebbisler Sanayi Bölgelerinde üretim yapması halinde bazı avantajlar ve kolaylıklara sahip olacaklardır. Bunlar;

1. Hammadde malzeme ulaştırma maliyetlerinin düşüklüğü
2. Ürünlerin ulaştırma maliyetlerinin düşüklüğü
3. İşçi ücretlerinin düşüklüğü
4. Nitelikli işgücüne kolay erişebilme

5. İlk yatırım harcamalarının düşüklüğü ve dolayısıyla, bölge yönetimince teşvikler sağlanacak ve hizmetler, maddi olanaklar ile hareketsiz sermaye miktarının azalması (Frobel, Heinrichs, Kreye, 1982, ss. 84-85). Bu faktörlerin bir araya gelmesi ile serbest bölge alanları cazip birer alan haline gelmiştir. Günümüzde işletme sahipleri, özellikle maliyetlerin daha düşük olduğu bu bölgelere yoğunlaşmakta ve üretimi bu alanlarda gerçekleştirirler. “Ülkemizde temel olarak ihracata dayalı yatırım ve üretimi teşvik etmek amacıyla 1987 yılından bu yana Akdeniz kıyısında Antalya, Mersin ve Adana-Yumurtalık Serbest Bölgeleri, Ege Bölgesinde Ege (İzmir), Denizli ve İzmir Menemen Deri Serbest Bölgeleri, Marmara Bölgesinde İstanbul Atatürk Havalimanı, İstanbul Deri ve Endüstri, İstanbul Trakya, Avrupa, Kocaeli, Tübitak-MamTeknoloji ve Bursa Serbest Bölgeleri, Karadeniz kıyısında Trabzon, Rize ve Samsun Serbest Bölgeleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Mardin ve Gaziantep Serbest Bölgeleri, İç Anadolu Bölgesinde Kayseri Serbest Bölgesi faaliyete geçmiştir” (DTM, 2009). 1985 yılında çıkarılan Serbest Bölge Kanunundan sonra zaman kaybetmeden serbest bölgeler kurularak yatırımlar ve üretimler teşvik edilmektedir.

1.7. Endüstri Bölgesi

Türkiye’ye yabancı sermaye girişini hızlandırmak ve sabit sermaye yatırımlarını teşvik ve hızlandırmak amacı ile 9 Ocak 2002 tarihinde Endüstri Bölgeleri Kanunu’nu yürürlüğe girmiştir. 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu (Endüstri Bölgeleri Kanunu ve Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu’nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun)’na göre, endüstri bölgeleri oluşturulacak ve uygungörülen OSB Endüstri bölgeleri haline getirilecektir (İSO, 2003, s. 21). Bu bölgeler daha çok Organize Sanayi Bölgeleri ile ilişkili olarak tasarlanmıştır. Amaç Organize Sanayi Bölgeleri’nden farklı olarak uygulanacak teşviklerle yatırımcıları bu alanlara çekebilmektir.

Ekonomik büyüme ve teknolojinin transferini hızlandırmak, istihdamı artırmak ve üretim yatırımları teşvik etmek, yatırımcılara kolaylıklar hazırlamak, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye’de yatırıma yönlendirmekve yabancı sermaye girişini artırmak amacıyla hazırlanan 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu 19.01.2002 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, 5195 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla yapılan değişiklikler 01.07.2004 tarih ve 25509 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (STB, 2011). Değişiklikteki amaç yatırımcıları bölgeye hızla çekmek ve üretime geçirmektir. Endüstri Bölgeleri Kanunu, endüstri bölgelerinde yapılacak yatırımları teşvik etme adına ve verilecek teşviklerin hangi yatırımlara, nasıl uygulanacağı konusunda Bakanlar Kurulunu yetkili kılmaktadır. Yapılan düzenlemeler Endüstri bölgesi ilan edilecek yerlerin tarıma elverişli alanlar dışında olması şartını getirmektedir (İTO, 2003, s. 21). Kanunda, özellikle çevresel koşullara dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmış bilinçsiz bir sanayileşmenin önüne geçilmesi planlanmıştır.

Endüstri Bölgeleri Kanunu’nda önemli bir düzenleme ise, Organize Sanayi Bölgeleri’nden uygun bulunanların Endüstri Bölgesi haline getirilmesidir. Organize Sanayi Bölgeleri’nin, Endüstri Bölgeleri’ne dönüştürülmesinin temel amacı, bürokratik işlemlerden uzaklaşmaktır. Söz konusu kanunun getirdiği bir başka önemli gelişme Organize Sanayi Bölgeleri’ne kamulaştırma yetkisi verilmesine ilişkin yapılan düzenlemelerdir. Yatırımların hızlandırılması amacıyla bu türde yetkiler verilmiştir (İTO, 2003, s. 22). Bu kanunla beraber yerli ve yabancı yatırımcıya bürokratik kolaylıklar sağlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu bölgelerin daha hızlı bir şekilde ekonomiye katkıda bulunabilmeleri için gerekli izin ve onayların daha kısa sürede

ıkarılması hedeflenmektedir. Var olan organize sanayi bölgelerinin Endüstri Bölgesi ilan edilmesi belirli Şartlara baėlanmıŐtır.

1.8. Organize Sanayi Bölgesi

“4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgesi Kanunu’na göre Organize Sanayi Bölgesi: arpık sanayileşme ve evre sorunlarını önlemek Sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve biliŐim teknolojilerinden yararlanmak kentleŐmeyi yönlendirmek, sanayi çeŐitlerinin bir plan dahilinde geliştirilmesi ve yerleŐtirilmesi amacıyla; sınırları onaylanmış arazilerin imar planlarındaki oranlar dahilinde gerekli idari, sosyal ve teknik altyapı alanları ile küçük imalat ve tamirat, ticaret, eğitim ve sağlık alanları, teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp planlı bir Şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu kanun hükümlerine göre iŐletilen mal ve hizmet üretim bölgelerini ifade eder” (4562 Sayılı OSB Kanunu). Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, Organize Sanayi Bölgesi; Ortak altyapı hizmetlerinden yararlanan, ağır sanayi dışındaki küçük ve orta ölçekteki işletmelerin birlikte faaliyet gösterdiği sanayi alanlarıdır. Daha çok fabrika tarzı üretim yapan ve müteŐebbislere önemli ayrıcalıklar sunan bu alanlar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin üzerinde yoėunlaŐtıkları alanlardır. Böylelikle, işletmeler birlikte üretim yaparak, maliyetleri azaltmaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi, kuruluş yeri seçimi uygun olan altyapısı ve sosyal hizmet tesisleri hazırlanmış, geniş ve ucuz işletme alanı sağlar. Yatırımcıların bu olanaklardan yararlanmak isteyerek, yatırımlarını hızlandırması Organize Sanayi Bölgesi’nin kuruluşundaki temel amaçlardandır. İyi organize edilmiş ve duyurulmuş sanayi bölgelerinin yatırımları, ülkenin istenen bölgelerine çekebilme özelliği oldukça önemlidir (Berberoğlu, 1984, s. 10). Sanayi bölgelerinin kuruluşunda önemli faktörler yer almaktadır. Bunların başında bölge yer seçimi gelmektedir. Özellikle günümüzde sanayileşmenin kentleŐmeyi önemli oranda etkilediği düşünülürse, sanayileŐecek alanların yer seçimi daha da önem kazanmaktadır. Ancak verimli tarım topraklarının amaç dışı kullanımı konusuna zen göstermek gerekir.

Organize Sanayi Bölgesi kuruluş yerlerinin seçiminde önemli etkenler vardır. Bunlar iŐletmeciliėin temel konularındandır. Kuruluş yeri faktörleri Őunlardır:

İktisadi, doğal, ekonomik, psikolojik, fizyolojik ve politik faktörler. Genelde ise

pazar, işgücü, hammadde, ulaşım, su, enerji, iklim, altyapı ve fabrika inşaatına elverişlilik, sosyal ve kültürel kurumlara yakınlık, iklim koşullarının uygunluğu gibi faktörler işletmelerin kuruluş yeri seçiminde önem taşırlar (Berberoğlu, 1984, s. 6).

Bu faktörler işletme sahiplerine ekonomik ayrıcalıklar sunmaktadır. Hammaddeye yakınlık, pazar, işgücü gibi konularda maliyetlerin azalmasına neden olur ve yatırımcıları bu alanlara çeker.

Organize Sanayi Bölgeleri, sanayicilerin bir araya gelerek oluşturdukları alanlar olduğundan doğru bir planlama ve çevresel koruma programları ile oldukça başarılı olma şansları vardır. Gelişmiş ülkelerin sanayilerinin üst seviyede olduğu aşikârdır. Bu seviyelere ulaşmada en önemli uygulamalar ise yatırımcıları belirli bölgelerde toplayarak, daha az maliyetle daha çok üretim yapmaya teşvik etmektir.

Organize Sanayi Bölgeleri: Elektrik, su, ulaşım, banka, kanalizasyon, ilk yardım, kantin gibi özelliklerle uygun bir alanda genel hizmet ve teknik hizmetlerinde sağlandığı, bir bölgede toplanmış fabrikalardan oluşan yerleşim birimleridir.

Başka bir ifadeyle, organize sanayi bölgeleri ağır sanayi için değil, fakat uyumlu üretim biçiminde olmak üzere, küçük ve orta sanayi ölçeğinde üretim birimlerinin kapsamlı bir plan gereğince sınırları belirlenmiş alanda organize edilen bölgedir (Ersungur ve Berber, 2008, s. 32). Ancak uygulamada her sanayi bölgesi, yukarıda bahsi geçen hizmet ve olanaklara sahip olmayabilir. Gelişmiş ülkelerde bu sanayi alanlarına daha çok önem verilerek, hizmetler ve olanaklar en üst seviyeye taşımak hedeflenmiştir.

Organize Sanayi Bölgesi programının amacı, uygun bir alanda, elektrik, basınçlı hava, gaz, su buhar, tren yolu, karayolu gibi olanaklar ile sanayinin büyümesini teşvik etmektir. Dünyanın farklı bölgelerinde gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler, hızlı sanayileşmeyi teşvik etmek için bu bölgelere yönelerek, plan ve programlarını bu bölgelere göre hazırlamaktadırlar. Günümüzde tipik bir Organize Sanayi Bölgesi, şu üç özelliği taşımaktadır:

1. Arazi kullanımını, bina tiplerini, inşaatları ve hatta manzarayı kontrole
2. Yönelik zorlayıcı kısıtlamaları ihtiva eden bölge gelişmesi ile ilgili kapsamlı bir plan, Bölge sakinlerinin değişmesi ile oluşabilecek farklı ihtiyaçlarını karşılayan bütün olanakların, yolların ve hizmetlerin varlığı,

3. Her yönden iyi bir ortamın sağlanması için kuralları koyacak denetleyebilecek bir yönetim ve denetim organının olmasıdır (Demirdöğen, 1993, ss. 8-9). Bu özellikler sanayi bölgelerinin daha çok fiziki özelliklerinden olup, sanayi bölgesinin önemli bir alanda olması gerektiğini göstermektedir. Bölgesel olarak hazırlanacak planlarda çevresel faktörler etkili olmakta ve sanayinin gelişmesini doğrudan etkilemektedir.

Genel planlama, inşa ve projenin bütün unsurlarının tamamlanmış, fiziki altyapı ve endüstrinin bir araya getirilmesi ile belirli sayıda firmanın bir araya getirilmesi sonucu yeterli hizmetlerin sağlanması, firmaların bir araya getirilmesine bağlı olarak bazı ekonomik özelliklere sahip bölgelerdir (Demirdöğen, 1993, s. 10).

Özellikle işletmelere sağladığı ucuz maliyetler nedeniyle çok önemli bir yere sahiptir. Birçok işletme aynı hizmete ayrı ayrı bedel ödemek yerine hizmetten birlikte yararlanarak maliyetleri azaltmayı tercih etmektedir. Alt yapı hizmetleri iyibir örnek olarak görebiliriz.

Organize Sanayi Bölgeleri'nin kuruluşu ve işletilmesi, 4562 sayılı kanuna göre OSB, Yer Seçimi Yönetmeliğine uygun olan yerlerde Bakanlığın onayı ile kurulur. OSB'nin kuruluş, yapım ve işletilmesine ilişkin usul ve esaslar, 01.04.2002 Tarih ve 24713 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Organize Sanayi Bölgesi UygulamaYönetmeliği ile belirlenir (Kayseri I. OSB, 2010).

1.9. Organize Sanayi Bölgeleri'nin Temel Özellikleri

Kentlerin sağlıklı ve planlı gelişmelerinde sanayi bölgelerinin etkisi oldukça önemlidir. Sanayi işletmelerinin kentte düzensiz ve dağınık olarak yerleşmeleri bunların en başında çevre sorunları yer alır. Birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Yanı sıra hava kirliliği, su kaynaklarının kirlenmesi, verimli tarım topraklarının ve orman alanlarının kaybı gibi bazı olumsuzluklara da yol açar (Cansız, 2010, s. 30). Bu tür çevresel sorunlara yol açmamak ve doğayı kirletmemek için, Organize Sanayi Bölgeleri oluşturulurken, ekonomik getiriden çok çevrenin korunması konusu göz önünde bulundurulmalıdır.

Organize Sanayi Bölgesi kuruluş yerlerine göre farklılık gösterir. Coğrafi yayılma alanı olarak aralarında çeşitlilik bulunur. Organize Sanayi Bölgesi'nin yayıldığı alanlar 50 hektar ile 1850 hektar arasında değişmektedir. Birçok iş kolunda faaliyet gösteren firmaların bulunduğu sanayi bölgeleri olduğu gibi "İhtisas Sanayi Bölgeleri"

olarak yapılanmış ve belirli bir iş kolunda firmaların yer aldığı bölgeler deyer almaktadır (İTO, 2003, s. 13).

Organize Sanayi Bölgesi'nin topluma doğrudan veya dolaylı yoldan faydaları konusunda işletme sayısında ve vergi gelirlerindeki artış gösterilebilir. Örneğin, Meksika'nın kuzey sınırı boyunca istihdam problemlerini çözmek ve sanayileşmeyi yaygınlaştırmak için, Organize Sanayi Bölgesi kullanıldığı bir sınır sanayileşmesi programı hazırlanmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Organize Sanayi Bölgesi toplumda sanayinin bir araya getirilmesini toplumun düzenli bir şekilde büyümesini ve gelişmesini destekler (Demirdöğen, 1983, ss. 12-13). Bu anlamda sanayi yakınındaki yerleşim birimlerine hem sosyal hem de ekonomik yönde faydalar sağlamaktadır.

OSB'nin gelirleri şöyle sıralanabilir;

1. Müteşebbis heyete katılan kurum ve kuruluşların verdikleri iştirak payları,
2. Arsa tahsisi yapılan veya satışı yapılan ve OSB'de faaliyet gösterecek olan ve gösteren katılımcıların ödedikleri aidatlar ile arsa ve alt yapı katılım payları ve hizmet karşılıkları,
3. OSB alt yapı ve sosyal tesislerinin ihalesi için hazırlanan dosyaların satış bedelleri ile bölge içinde kurulacak olan işletmelerin projelerinin tasdik ve vize bedelleri,
4. Yönetim aidatları, Su, elektrik, doğalgaz, sosyal tesis, arıtma ve benzeri ortak işletme gelirleri
5. Arsa satışından sağlanan gelirler,
6. Bağışlar,
7. Bölge ortak mülklerinin kira ve hizmet gelirleri,
8. Banka faizleri,
9. Gecikme cezaları,
10. İlan ve reklâm gelirleri,
11. Diğer gelirler (4562 Kanun).

1.10. Organize Sanayi Bölgeleri'nin Gelişimi

II. Dünya savaşından sonra sanayi alanındaki gelişmeler, sanayi bölgelerinin uygulanması açısından bir başlangıçtır. Bu dönemde, uygulama bütün dünyada yaygınlaşmış ve başlama amacından hızlı ve farklı bir biçimde gelişme göstermiştir. OSB, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bir kamu yatırımı olarak görülmeye başlanmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ise orta ve küçük işletme gruplarının gelişmesine yardım eder hale gelmiştir. Ancak, sanayileşmede geciken ülkelerde OSB uygulamalarını görmek için 1950'li yılları beklemek gerekmiştir (Ersungur ve Berber, 2008, s. 34).

Dünyada Organize Sanayi Bölgesi uygulamasına ilk defa, 19 yüzyılın ilk yarısında ABD'de Gayri ihtiyarı olarak ortaya çıkan bir gelişmeyle başlamıştır. İlk önce tekstilimalathaneleri fiziksel yerleşmelerle bir araya toplanmıştır. ABD' de 1885 yılındahazırlanan ise ekonominin gelişmesine orantılı olarak "Sanayi Bölgesi" fikri ortayaatılmıştır. Organize Sanayi Bölgeleri ile ilgili ilk bilinçli uygulama ise, 1896 yılındaİngiltere'nin Manchester kenti yakınlarında kurulan "Trafford Park" uygulamasıylagerçekleştirilmiştir. Organize Sanayi Bölgesi düşüncesinin ilk ortaya atıldığı ABD'de ilk uygulamalara ise 1899 yılında geçilmiştir (OSB Üst Kurulu, 2011).

1.11. Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri'nin Gelişimi

Ülkemizde sanayi Cumhuriyet'ten beri öncelikli kalkınma hedefleri arasında yer almaktadır. Yıllar geçtikçe belirli oranda büyümeler yaşanmıştır. Ancak buistenilen hedefe ulaşıldığını kanıtlamaz. Ekonomik büyüme ve kalkınma içinözellikle kalkınma planlarında sanayi ve sanayileşme sıkça yer almıştır.

Türkiye'de organize sanayi bölgeleri kurulması çalışmaları 1960'lı yıllarda planlı kalkınma politikasına geçilmesi ile başlatılmıştır. Planlı kalkınma döneminde, Türkiye sanayileşme politikasında karmaşık bir teşvik ve kapsamlı bir sistemi uygulamıştır. Bu dönemde sanayi politikalarımız ülke sanayisinin desteklenmesi ve ihtal edilen ürünlerin ülke içerisinde üretilmesi amacındadır. Bu nedenle ithal ettiğimiz ürünlerin yerli üretimle ikamesinin yapılmaya yönelik ithal ikameci üretim kalkınma stratejileri sayesinde birçok sektörde yatırımcılar devlet tarafından desteklenmiştir (İTO, 2003, s. 11). Sanayinin hızla kalkınması için kalkınma planlarında sanayiye öncelikler

verilmiş, daha fazla yatırım yapmaya özendirilmiştir. Ancak 1960'lı yıllarda başlayan işletmelerin biraraya gelmesi ve birlikte üretim yapma istekleri, ne yazık ki istenilen hedefe ulaşamamıştır.

Türkiye'de planlı kalkınma döneminde sanayinin "lokomotif sektör" olduğu saptanmıştır. Ekonomik istikrarın sağlanması ve ekonomik dengenin kurulması, kalkınması toplumsal ve ekonomik alanda belli bir seviyede ve hızda büyüme ve sanayileşmeye önem verilmesi gibi uzun süreli hedefler belirlenmiştir. Bu dönemde sanayinin gelişmesi amacıyla uygulanan teşviklerden biri olan OSB uygulamalarına, 1962 yılında Bursa OSB'nin kurulmasıyla başlanmıştır. Bursa OSB, Dünya Bankası'ndan alınan kredi ile kurulmuştur. 1982 yılına kadar OSB'lerin bir yasal herhangi bir yasal mevzuatı bulunmuyordu. Söz konusu mevzuat boşluğunun giderilmesi amacıyla 31 Ocak 1982 tarih ve 17591 sayılı Resmi Gazete'de "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonlar Yönetmeliği" yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur (OSB Üst Kurulu, 2011).

Ancak 2000 yılındaki yasal düzenleme ve son dönemdeki yatırımlar ile belirli seviyeler hedeflenmiştir. Önceki yıllara oranla gelişme kaydedildiği söylenebilir. Türkiye'de OSB uygulamaları, geri kalmış bölgelerin kalkınmalarını teşvik ederek dengeli bir büyüme sağlamak amacıyla uygulanmıştır. OSB'nin diğer katkısı ise planlı şehir gelişimini sağlamaktır. 1960'larda sanayi yerleşiminin plansız ve dağınık şekilde kentlerin çevresinde yaygınlaşmaya başlaması üzerine bu bölgelerin planlı alanlar olarak kullanılması yönünde politika ve tedbirler geliştirilmiş, plan ve programlarda bu konuya da yer verilmiştir (Demirdöğen, 1983, s. 43).

Organize sanayi bölgesi kuruluş hedeflerinin yakalanması konusunda pek başarılı sayılmaz. Organize sanayi bölgelerinin oluşturulması ile bölgeler arası ekonomik dengesizlikler ve gelişmişlik farkının azalacağı ve dengeli bölgesel gelişmenin sağlanacağı düşünülmüş ancak başarılamamıştır (İTO, 2003, s. 12).

Organize sanayi bölgelerinde uygulanan teşvik uygulamaları zaman zaman farklılık göstermiştir. Bunun yanı sıra, organize sanayi bölgelerine kullandırılan kredi oranı, geri ödeme ve faiz şartlarında değişik uygulamalar olmuştur. OSB uygulanan bu politikanın amacı bölgesel kalkınmada denge yakalamaktır. Organize sanayi bölgeleri kurulmasının teşvik edilmesi amacıyla uygulanan bir başka politika ise tanınan vergi indirimleri ve muafiyetlerdir (İTO, 2003, s. 13).

Türkiye’de OSB’nin kuruluş amaçları;

1. Sanayinin disipline edilmesi,
2. Kentlerin planlı gelişmesini sağlamak,
3. Birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden sanayicilerin bir arada ve bir program dahilinde üretim yapmalarıyla, üretimde verimliliğin ve kar artışının sağlanması,
4. Sanayinin az gelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması,
5. Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının disipline edilmesi,
6. Sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesisler kurulması,
7. Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğinin önlenmesi,
8. Bu sanayi bölgelerinin devlet gözetiminde, kendi organlarınca yönetiminin sağlanması, şeklinde özetlenebilmektedir (OSB Üst Kurulu, 2011). OSB uygulamalarında karşılaşılan teknik, hukuki ve idari sorunlar nedeniyle plan ve programlar da OSB için yapılan tahsisler zamanında kullanılmamakta ve başlanan yatırımların böylece, planlanan sürede bitirilemeyen projeler sonraki yıllara bırakılmakta, bu da yatırımların maliyetinin yükselmesine neden olmaktadır. OSB konusunda planlı bir yatırım politikası yerine politik baskılar sonucu “Her İl’e bir OSB” planları uygulanmaktadır. Böylece çok fazla OSB kararnamesi çıkarılmış pekazı değerlendirilmiştir (Demirdöğen, 1993, s. 44).

Bu durum sanayide hızla gelişmememizin sebeplerindendir. Siyasi amaçlar için oluşturulan politikalar, gerçekçi olmaktan uzak kalınca sanayi ve ekonomi gelişmemektedir. Oluşturulan sanayi bölgelerinde, yatırımcıların yer alması ve üretime geçmesi için bazı teşvikler gerekmektedir. Özellikle yasal düzenlemeler ile oluşturulan teşvikler müteşebbisleri bu bölgeye çekmektedir.

Türkiye’nin sürekli gündeminde olan kalkınma için kaynak yaratmak amacıyla ihracatın desteklenmesi yoluna gidildi. Seçilen döviz ve finans politikalarında bunu destekliyordu. Kalkınma planlarında ihracata verilen teşvikler ön plana alındı. İhracatı artırıcı ve döviz kazandırıcı faaliyetlerin vergi muafiyetlerinde yapılan ayarlamalar dışında kaynak kullanımını destekleme primi de 1985’te yürürlüğe kondu. 24 Ocak kararları, fiyat kontrollerine son verip faiz serbestisi gibi politikaları uygulamaya

geçirerek ekonomik sorunlara çözüm bulma yolunu seçti (İSO, 2002, s. 165).

Organize Sanayi Bölgesi kuruluş amaçları konusunda da tahmin edilen düzeyde başarı sağlanamamıştır. Organize Sanayi Bölgeleri yoluyla bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve dengeli bölgesel gelişmenin sağlanması amacına ulaşamamıştır. Günümüz itibariyle Türkiye genelindeki Organize Sanayi Bölgeleri'nin dağılımına bakıldığında OSB'lerin çoğunlukla Marmara ve Ege gibi ülkenin yüksek gelişmişlik düzeyi olan kısımlarında bulunduğu görülmektedir (İTO, 2003, s. 12).

Ülke genelinde dağınık olması amaçlanan bu sanayi bölgeleri ile bölgeler arası gelişmişlik düzeyi dengelenmek istenmiştir. Ancak çeşitli iktisadi ve çevresel nedenlerden dolayı söz konusu bölgeler, belirli coğrafi bölgelerde kurularak bu amacını yerine getirmekte başarısız olduğu görülmektedir. Ancak son yıllarda yapılan hamleler ile yatırıma öncelikli iller programları yapılarak, söz konusu durum onarılmaya çalışılmaktadır. Özellikle doğu ve güneydoğuda bulunan illere farklı teşvik ve destekler uygulanarak bu konuda ciddi atılımlar gerçekleştirilmektedir.

Ülke genelinde Organize Sanayi Bölgeleri'ne ciddi destek ve teşvikler sunulmaktadır. Bu durum yatırımcıları bu bölgelere yönlendirmektedir.

Söz konusu destek ve teşvikler dağınık ve karmaşık yapıda olmaktadır. Temel olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın kredi desteklerinin yanı sıra, KOSGEB tarafından da işletmelerin yaptıracakları binalar için geri ödemesiz kısmi üst yapı uygulamaları projesi desteği verilmektedir. Böylelikle Organize Sanayi Bölgesi'nde yer alan müteşebbislerin yaptıracakları binaların üst yapı uygulama projeleri için; projeye onay alınması ve bina subasman seviyesinin en az %50'sinin tamamlanmasından sonra, brüt kapalı kullanım alanının bir metrekaresi için 3 TL olmak üzere, toplam üst limiti 10.000 TL destek verilmektedir. Bununla birlikte diğer yasal teşvikler de uygulanmaktadır (Cansız, 2010, s. 66).

Bu teşvikler ile Organize Sanayi Bölgeleri cazibe merkezi haline gelmekte ve yatırımcılar söz konusu bölgelere yatırım yapmaktadırlar. Organize Sanayi Bölgeleri'nde uygulanan teşvik ve desteklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 4. Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Vergi Destekleri

VERGİ TÜRÜ	OSB TÜZEL KİŞİLİĞİ	OSB'LERDE YER ALAN İŞLETMELER	AÇIKLAMA
Emlak Vergisi	Muaf (İnşaat bitim tarihini takip eden Bütçe yılından itibaren 5 yıl)	Muaf (İnşaat bitim tarihini takip eden Bütçe yılından itibaren 5 yıl)	1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 5. maddesine 3365 sayılı Kanunla eklenen (f) fıkrası
Atıksu Bedeli	Muaf (Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi İşleten Bölgeler)	Muaf (Merkezi Atıksu Arıtma tesisi işleten bölgelerdeki işletmeler) Muaf değil (Merkezi Atıksu Arıtma tesisi işletmeyen bölgelerdeki işletmeler)	4562 sayılı OSB Kanununun 21. maddesi
Elektirik ve Havagazı Tüketim Vergisi	Muaf (OSB'nin kendi binalarının tüketeceği elektrik ve havagazı için)	Muaf Değil	4562 sayılı OSB Kanunu ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu
KDV	Muaf (Arsa ve işyeri teslimleri) (Arsa ve işyeri dışındaki teslimleri ile bölge dışındaki arsa ve işyeri teslimleri KDV'ye tabi)	Muaf Değil (Teşvik Belgesi Kapsamında yapılacak makine ve teçhizat teslimleri KDV'den muaftır)	3065 sayılı KDV Kanunun 17/4. maddesi (k) bendi
Bina İnşaat Harcı ve Yapı Kalkınma İzni Harcı	Muaf	Muaf	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 80. maddesi

Tablo 4. (Devamı) Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Vergi Destekleri

Yapı Denetim Hizmet Bedeli	%75 İndirimli	%75 İndirimli	4708 sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanunun 5. maddesinin 5. Fıkrası (Yapı denetim kuruluşlarına ödenecek hizmet bedeli, Endüstri Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Organize Sanayi Bölgeleri, Serbest Bölgeler ve Sanayi Siteleri onaylı sınırı içerisinde yer alan tüm yapılar için %75 indirimli uygulanır.)
Kurumlar Vergisi	Muaf (OSB'nin esas faaliyetleri dışındaki faaliyetleri nedeniyle elde edeceği gelirleri kurumlar vergisine tabidir)	Muaf Değil	5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunun 4. maddesinin (n) bendi
Çevre Temizlik Vergisi	Muaf (Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ancak belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan OSB'ler)	Muaf (Belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan işletmeler)	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun mükerrer 44. maddesi, (25/12/2003 – 5035 Sayılı kanunun 41. md.) 10.01.2004 tarih 25342 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 30 seri nolu Belediye Gelirleri Kanunu Genel tebliği I. Bölüm
Tevhid ve İnfaz İşlem Harcı	Muaf	Muaf	492 sayılı Harçlar Kanununun 59. maddesi (n) bendi

Kaynak: Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2019.

Tablo 5. OSB'lere Verilen Alt Yapı Destekleri

	Kalkınmada Öncelikli Yöre Kapsamındaki İller	Normal İller	Gelişmiş İller
Bakanlık Kredi Oranı	100%	100%	100%
OSB Katılma Payı	1%	5%	10%
Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz -Toplam 15 Yıl	3 Yıl Ödemesiz-Toplam 15 Yıl	2 Yıl Ödemesiz-Toplam 15 Yıl
Faiz Oranı	1%	2%	3%

Kaynak: Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2019.

1.12. Organize Sanayi Bölgeleri'nin Hukuki Dayanakları

Türkiye’ de OSB uygulamaları herhangi bir yasal mevzuatı olmadan 1982 yılına kadar devam etmiştir. Yasal boşluğu gidermek için 31 Ocak 1982 tarih ve 17591 sayılı Resmi Gazete’de “Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonlar Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Fonlar Yönetmeliği’nin “Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanat İnşaatı ve İşletme Giderleri Fonu” başlığını taşıyan 29 ve 42. maddelerinde Organize Sanayi Bölgeleri için fonun kullanımı, fon hesabının kaynağı ve işleyişi, kredinin tahsisi, arsa iktisabı, kredinin geri dönüşü gibi hususlar yer alır. OSB kredilendirilmiş ve devlet bütçesinden fona kaynak aktarılarak desteklenmiştir (OSB Üst Kuruluşu, 2011).

OSB’nin kurulmasından kalkınma planlarının Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulması kararlaştırılan OSB’nin alt yapı yatırımlarının %99’u bakanlık fonundan, %1’ i ise, OSB’ni kuran ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları ile yerel yönetimler tarafından karşılanmıştır.

Sanayinin önem kazanması, OSB’nin hızla yaygınlaşması, OSB’nin tüzel kişiliğinin olmaması nedeni ile hukuki sorunlar yaşanması nedeniyle yeni bir yasal düzenleme zorunluydu (OSB Üst Kuruluşu, 2011). 1960’lı yıllardan 2000 yılına kadar hukuksal boşluk olduğu bir gerçektir. 2000 yılında yürürlüğe giren OSB Kanunu’nun 40 yıl kadar bir süre geç kaldığı düşünülürse Türk Sanayi’sinin gelişme düzeyi hakkında bilgiler vermektedir.

“Uzun süren araştırma ve çalışmalar sonucu 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu 12.04.2000 tarihinde TBMM’de kabul edilmiş ve 15.04.2000 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun gereğince hazırlanması gereken “Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği” 21.05.2001–24408 ve “Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği” 01.04.2002–24713 tarih ve sayılı Resmi Gazete’lerde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir” (OSB Üst Kuruluşu, 2011).

“Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği” 17.01.2008 tarih ve 26759 sayılı Resmi Gazete’de “Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği”de 22.08.2009 tarih ve 27327 sayılı Resmi Gazete’de uygulamalar esnasında doğan ihtiyaçlar sebebi yeniden düzenlenerek söz konusu eski yönetmelikler yürürlükten kaldırılmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de OSB, halen söz konusu

mevzuatlara göre kurularak yönetilmektedir. Yasal düzenlemelere göre dört tip OSB tanımı bulunmaktadır. Bunlar:

1. Farklı sektörlerde faaliyet gösteren tesislerin yer aldığı “Karma OSB”,
2. Aynı sektör grubunda ve bu sektör grubuna dahil alt sektörlerde faaliyet gösteren tesislerin yer aldığı “İhtisas OSB”,
3. 4562 sayılı Kanunun 26’ncı maddesine göre özel hukuk tüzel kişilerin veya gerçek kişilerce kurulan “Özel OSB” (OSB Üst Kurulu, 2011).

“4562 sayılı OSB Kanunu gereğince, yer seçimi tamamlanan bir OSB’nin kuruluş işlemlerine başlanarak; İl Özel İdaresi’nin, OSB’nin yer alacağı belediyenin, ildeki Sanayi veya Ticaret Sanayi Odası’nın, sanayici, dernek, kooperatiflerin biri veya daha fazlasının katılımı ile hazırlanan OSB kuruluş protokolü Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’na onaylanmakta ve her OSB’ne bir sicil numarası verilerek, OSB’ne tüzel kişilik kazandırılmaktadır. Ayrıca, İhtisas OSB’nde konuyla ilgili meslekikuruluş ve teşekküllerin temsilcileri de talep edilmesi halinde müteşebbis heyetdahil edilmektedir” (Kayseri I. OSB, 2010).

Tüzel kişilik kazanan OSB, bölgeyle ilgili tüm kamulaştırma, imar planı, projehazırlama ve bölgenin tüm inşaat işlerinden sorumludur. OSB’nin görevlerinden biride yeri belirlenen OSB alanında bulunan kişilere ait arazilerin arsa sahipleri ile anlaşarak satın almak ya da kamulaştırmaktır (Kayseri I. OSB, 2010). OSB’nin kurulacağı alanlara ilişkin imar planları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanmaktadır. Altyapı projeleri ise bazen Bakanlık tarafından onaylanır bazen ise OSB’nin yeterli düzeyde kadrosu var ise, bu yetki OSB’ne Bakanlık tarafından devredilebilir. Ancak Özel OSB’nin kamulaştırma ve inşaat ruhsatları verme yetkisi bulunmamaktadır (Kayseri I. OSB, 2010). Bakanlık onayından sonra imar ve parselizasyon işlemleri, sonrasında ise parsel tahsisleri yapılarak yatırımcılara sunulmaktadır.

2. BÖLÜM

KAYSERİ VE KAYSERİ İ. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

Kentlerin büyümesinde ve gelişmesinde sosyo-ekonomik faktörlerin yanı sıra coğrafi konum, bitki örtüsü, iklimi, tarihi gibi faktörlerde etkilidir. Kayseri İ. Organize Sanayi Bölgesinin gelişimi hakkındaki bilgileri vermeden önce Kayseri ili hakkında genel bilgileride bu bölümde vereceğiz.

Kayseri MÖ 4000’de başlayan 6000 yıllık bir tarihi geçmişe sahiptir. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış. İç Anadolu’nun Orta Kızılırmak Bölümü’nde yer alan Kayseri her dönem önem kazanmıştır. Bu bağlamda Kayseri’nin tarihçesine yer vermek gerekir. Kayseri Anadolu’nun en köklü ve en eski yerleşim alanlarından biridir. Bakır taş devrinden başlayarak günümüze kadar gelen Kayseri İli tarihin en eski yerleşim yerlerinden olan Kültepe, Asur, Hithit, Frig ve Roma medeniyetlerinden farklı kalıntıları barındırır. Şehrin 20 km kuzey doğusunda bulunan Kaniş Höyüğüde Tunç devrine Asur ve Hithit Kolonilerine ait birçok belge bulunmuştur. Şehrin en eski adı Mazakadır. Roma dönemine kadar bu isimle adlandırılmış Romalılar şehre Kaisareia imparator şehri demişlerdir. Türkler Anadolu’yu fetih ettikten sonra Kayseriye demişler ve Kayseri ismi günümüze kadar gelmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019).

2.1. Kayseri Tarihi ve Coğrafi Özellikleri

Kayseri, Cumhuriyetle birlikte 1924 Anayasası gereği il olmuştur. 1924 Anayasası ile il statüsüne kavuşan Kayseri’nin bugün; 16 ilçesi 68 belediyesi ve 406 köyü bulunmaktadır. Ekim 1926 da Uçak Montaj Fabrikası, Mayıs 1927 de Ankara-Kayseri demiryolu hizmete girmiştir. 1935’te Kayseri Bez Fabrikası kurulmuştur. Cumhuriyetle birlikte Kayseri’de sanayi, ticari, eğitim, kültür vs. konularda önemli gelişmeler olmuş ve bu gelişmeler günümüzde de artarak devam etmektedir. Merkezdeki Fonksiyonel Farklılaşmalar, Yapısal Değişim ve Mekansal Kaynaklar 1950-1960 arasında özel sektör tarafından birçok sanayi tesisinin temelinin atıldığını ve faaliyete geçtiğini görüyoruz. Özel sektör tarafından 1950’lerin başında kurulan büyük ölçekli Birlik Mensucat Fabrikası ile Orta Anadolu Mensucat Fabrikası ve yarı kamu nitelikli Şeker Fabrikası (1955) bu dönemin önemli fabrikalarıdır. 1950’den sonra Kayseri sanayisinde özel sektörün ağırlığı giderek artmıştır.

1960'tan sonra Taksan ile özel hiselerin de bulunduğu Çinkur dışında imalat sanayinde kamu yatırımı pek görememekteyiz. Bugün Taksan, Özelleştirme İdaresi tarafından satıldı ve Çinkur ise faaliyetini durdurdu icra yoluyla satıldı. Bu iki tesisinde yeni sahipleri Kayseri'lidir. 1950'lerin uygun ortamında, küçük ve orta boy girişimciler daha çok dayanıklı tüketim malları üretimine yönelmiş; girişimciler ellerindeki tezgah ya da makineleri küçük değişikliklerle, değişik ürünleri üretebilecek biçime dönüştürmüşlerdir. 1950'lerin önemli girişimlerinden birisi de Küçük Sanayi Sitesi'nin ya da "Eski Sanayi Bölgesi"nin kurulmasıdır. Günümüzde Bünyan, Develi ve Pınarbaşı'nda birer tane olmak üzere 9 adet Küçük Sanayi Sitesi mevcut olup buralarda 6 bine yakın işletme faaliyet göstermektedir. 60'lı yılların sonu ve 70'li yılların başından itibaren imalat sanayinin çeşitlendiğini, nitelik kazanmaya başladığını, ölçeklerinin büyüdüğünü, fabrikasyon üretime geçtiklerini ve çoğunun tüzel kişilik kazandıklarını görmekteyiz. Bugün, Kayseri Sanayi Odasına kayıtlı üyelerin yüzde 75'ine yakını tüzel kişiliğe sahiptir. Bu yıllardan önce ağırlıklı olarak üretilen iplik/dokuma ürünlerine günümüzde; elektroteknik ürünler, tarım ve hayvancılık makineleri, makine ve döküm, ev eşyaları, mutfak eşyaları, dayanıklı tüketim malları, cam mamulleri, ısıtma araç ve gereçleri, gıda, çelik/plastik boru ve çelik profil, otomotiv, mermer, makine halısı, kağıt ürünleri, PVC kapı ve pencere gibi ürünlerin dahil olduğunu görmekteyiz. 1980'den sonra büyük işletmelerin sayısında bir artış gözlenmektedir. Özellikle 1970'ten itibaren Kayseri'nin bazı ilçelerinde de sanayi yatırımlarına tanık olmaktadır. Develi'de Saray Halı, Dev Teks, Gazi Keçe, Bul Teks ve Asil Deri; Tomarza'da Tomarza Un Fabrikası ile sonra kapanan Panter Plastik; Bünyan'da çok önceleri kurulan Sümerbank Battaniye Fabrikası, Bünsa ve Bünyan Gıda Sanayi; Pınarbaşı'nda Zerrin Un Fabrikası, Saffet Et ve Et Ürünleri Fabrikası; Sarioğlan da Sar Gıda, İlk akla gelenler. Özellikle Pınarbaşı yöresinde alabalık üretim tesisleri ve madencilik, yine Yahyalı yöresinde madencilik önemli bir istigal konusu olmuştur. 1980'li yıllarda büyük işletmelerin sayısı artmıştır. Özellikle 1985'ten sonra uygulanan teşvik sistemi, Kayseri'de teşvikli yatırım yapanları arttırmış ve çok sayıda büyük ölçekli işletmeler doğmuştur. Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması, altyapısının tamamlanması ve 1989 yılında bu bölgeye teşvik sistemi içerisinde İkinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre statüsü verilmesi, Kayseri'de büyük işletme sayısının çok sayıda artmasına yol açmıştır. Ağaç işleri, koltuk, kanep ve yatak üreten 3 büyük firma ile orta ölçekteki işletmeler Türkiye'nin bu konudaki ihtiyacının yarından

fazlasını (%60) karşılamaktadır. Kayseri İli sanayinde, işletme ve çalışan işçi sayısı bakımından, metal eşya-makine ve teçhizat sanayi, dokuma sanayi ile gıda sanayi önemli bir yere sahiptir. Bu üç sektör, 10 kişi ve üzerinde işçi çalıştıran işletmeler içinde %78'lik paya sahiptir. İşçi sayısı bakımından da %83'lük oranı oluşturmaktadır. İldeki imalat sanayi tesislerinin %59,5'i büyük ölçekli, %40,5'i orta ölçekli işletme özelliğine sahip bulunmaktadır. Anbar-Boğazköprü arasında kurulan Kayseri Serbest Bölgesi, 7 milyon metrekarelik bir alana oturmakta. Kayseri sanayisinin ülke sanayisi içinde önemli bir yeri olduğu bilinen bir gerçek. İstanbul Sanayi Odası'nın her yıl yaptırdığı, "İlk 500 Sanayi Kuruluşu" anketinde (2003) Kayseri'de faaliyet gösteren 15, "İkinci 500" de ise 11 firma yer almıştır. 2000'li yılların başında Kayseri sanayisi iç ve dış piyasalara açıldıkça markalaşma olgusunun da gündeme geldiğini görmekteyiz. 1960'ların başında, "Dur! Kayseri'de Ulubaş var" ünlü sloganına ile markalaşma yoluna giren Kayseri bugün; İstikbal, Bellona, İpek, Denim, Yataş, Soley, Atlas, Saray, HES Kablo, HES Fibel, Erbosan, Elbak, HES Kimya, MİO, As de-longi vs. ile markalaşan iller arasında çok mesafe almıştır. Ayrıca; Sabancı, Özilhan, Dedeman, Kibar, Bayraktar, Narin, Yazar, Hisarcıklıoğlu, Cingilhoğlu, Has, Çetinsaya, Tarmanlar, Özeller, Küçükçalık, Baldöktü, Kurmel, Çetinkaya, Boydak, Molu, Hatemoğlu, Ulutaş gibi ülkemiz sanayi ve ticaret hayatına damgasını vurmuş ailelerin Kayseri'den çıkmış olmaları da bir tesadüf olmasa gerek. Bir anlamda Kayseri, sürekli "girişimci" yetiştiren bir ildir ve bu özelliği ile de başta gelir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019).

Kayseri ili 16.917 kilometrekarelik yüzölçümüyle ülke topraklarının %2,2'lik bir bölümünü kaplamaktadır. İl merkezinin denizden yüksekliği 1054 metredir. Kayseri, İç Anadolu'nun güney bölümü ile Toros dağlarının birbirine yaklaştığı yerde Orta Kızılırmak bölümünde yer alır. Doğu ve kuzeydoğusu Sivas, kuzeyi Yozgat, batısı Nevşehir, güneybatısı Niğde, güneyi ise Adana ve Kahramanmaraş illeri ile çevrilidir. Türkiye'nin 15. büyük kenti durumundadır. Kent merkezi coğrafi konum açısından önemli bir yere sahiptir. Ulaşımın kolay sağlandığı kent merkezi, birçok kente rahatlıkla ulaşım olanağı sunmaktadır. Kayseri'nin bazı önemli ve komşu kentlere olan uzaklığı aşağıdaki çizelgede belirtilmiştir. Kayseri bu yönüyle, ulaşımın önemi konusunda olumlu bir izlenim yaratmaktadır. Ulaşımın, işletmenin kuruluş yeri üzerindeki öneminin etkin oluşu ve Kayseri'nin de bu özelliklere sahip olması Kayseri ve Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nin gelişmesinde etkin olmuştur.

Tablo 6. Kayseri'nin Bazı Merkezlere Uzaklığı (Km)

İSTANBUL	769
ANKARA	318
SİVAS	197
NİĞDE	131
NEVŞEHİR	85
KAHRAMAN MARAŞ	273
GAZİANTEP	249
MERSİN	225
ANTALYA	614
İZMİR	838
KONYA	304
SAMSUN	451
DİYARBAKIR	563
ERZURUM	633
MALATYA	335

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, 2019.

2.2. Kayseri'nin Nüfusu ve Demografik Özellikleri

1927 yılında Türkiye’de 63 il bulunmaktayken, Türkiye’nin nüfusu 13.648.270, Kayseri ilinin nüfusu ise 251.370 olarak tespit edilmişti. Bu dönemde nüfus büyüklüğü açısından 63 il arasında 19. sırada yer almıştır. 2000 yılına gelindiğinde Türkiye nüfusu 67 803 927, Kayseri nüfusu 1.038.671 olarak tespit edilmiştir. 2000 yılında Kayseri bu nüfus büyüklüğü ile 81 il arasında 16. Sıraya yüksemiş olup, nüfus yoğunluğu ise kilometrekareye 81 kişi düzeyinde tespit edilmiştir (TÜİK, 2018). 2018 yılı nüfus istatistiklerine göre Kayseri ili toplam nüfusu 1.389.680 kişiyi, yıllık nüfus artış hızı ise %9,4’tür.

Tablo 7. Kayseri’de Nüfus (1927–2018) İstatistikleri

SAYIM YILI	TÜRKİYE	KAYSERİ
1927	13.648.270	251.370
1950	20 947 188	403.861
1960	27 754 820	480.387
1970	35 605 176	598.693
1980	44 736 957	778.383
1990	56 473 035	1.060.432
2000	67 803 927	1.038.671
2010	72 722 988	1.234.651
2019	82.300.882	1.389.680

Kaynak: Wikipedi, 2019.

Bir önceki sayfada Kayseri iline ait nüfus istatistikleri bulunurken, Kayseri kent merkezine ait nüfus sayımı ve yılları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Çizelgeden de anlaşılacağı üzere, 10'ar yıllık dönemler ile anlatılmak istenen butabloda Kayseri ilinin nüfusunun sürekli artan ve göç alan bir şehir olduğu dikkat çekicidir.

Tablo 8. Kayseri Kent Merkezi Nüfusu (1960–2018)

YILLAR	NUFUS
1960	161.340
1970	236.824
1980	380.352
1990	604.072
2000	732.354
2010	1.064.164
2018	1.389.680

Kaynak: Wikipedi, 2019.

Kayseri kent merkezinde iş gücüne katılma oranı 1960- 2018 döneminde artış eğilimi göstermiştir. Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı, kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksektir. İki cinsiyetin işgücüne katılma oranındaki bu fark son on yılda azalma eğilimi göstermiştir. Kayseri ilinde işgücüne dahil olmayan nüfusun, çalışabilir yaştaki (15+ yaş grubu) nüfus içindeki oranı sürekli artmaktadır (TÜİK, 2018).

2.3. Kayseri Ekonomisi

Kayseri’de sanayileşme politikaları Cumhuriyetin ilanından sonra başlamış olup, 1926 yılında Kayseri Tayyare Fabrikası ve Bünyan Halı İpliği Fabrikası, 1935 yılında ise Sümerbank Kayseri Bez Fabrikasının faaliyete geçirilmesiyle sanayileşmenin ilk adımları atılmıştır. İlimizde, 3 Organize Sanayi Bölgesi, 16 Küçük Sanayi Sitesi, 1 Serbest Bölge ve 1 Teknoloji Geliştirme Bölgesi bulunmaktadır. Kayseri’de toplam 46 milyon 552 bin m² planlı endüstri alanı bulunmaktadır. Kayseri Serbest Bölgesi 6 milyon 905 bin metrekare alan üzerine kurulmuştur. Bölgede bulunan 110 firmada toplam 4.596 kişi istihdam edilmektedir. 2018 yılı ticaret hacmi 948.782.890 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Alan genişliği 277 bin metrekare olan Erciyes Teknoparkta 225 firma bulunmakta olup, 1.032 kişi istihdam edilmektedir. Tekno parkta bulunan

firmaların sektörel dağılımına bakıldığında; %26 ile yazılım, %26 ile Bilgisayar ve İletişim Teknolojileri, %12 ile Elektronik, %7 ile Enerji ve %5 ile Makine/Teçhizat İmalatı sektörleri önde gelen sektörler olarak göze çarpmaktadır. İl sanayi üretimini oluşturan başlıca imalat sektörleri; mobilya imalatı, metal ürünleri imalatı, gıda ürünleri imalatı, makine ve ekipmanları imalatı ile kauçuk ve plastik imalatı olarak sayılabilir. Kayseri'nin 2019 yılı ilk 6 aylık ihracat rakamı 1.071.495.790 dolardır. 2018 yılında ise toplam ihracat 2.087.399.446 dolar olarak gerçekleşmiştir. Demiryolu ve karayolu ağının kavşak noktası olması sanayinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. İstanbul Sanayi Odasının 2018 yılı verilerine göre, Türkiye'de ilk 500'de yer alan sanayi kuruluşlarından 18 adedi Kayseri firmasıdır (Kayseri Valiliği, 2019, ss. 1-3).

Tablo 9. Kayseri ve Türkiye'de Kişi Başına Yurt İçi Hasıla

YILLAR	KAYSERİ	TÜRKİYE
1990	1.865,46 \$	2.655,00 \$
1995	1.985,63 \$	2.726,62 \$
2000	2.307,51 \$	2.940,80 \$
2001	1.806,34 \$	2.146,45 \$
2005	6.676,00 \$	7.304,00 \$
2008	9.636,00 \$	10.931,00 \$
2009	7.691,00 \$	8.980,00 \$
2010	9.048,00 \$	10.560,00 \$
2013	11.027,00 \$	12.480,00 \$
2014	10.576,00 \$	12.112,00 \$
2015	9.398,00 \$	11.019,00 \$
2016	9.322,00 \$	10.883,00 \$
2017	9.053,00 \$	10.602,00 \$
2018	8,000 \$	9.693,00 \$

Kaynak: TÜİK, 2018

Kayseri'de bugüne kadar kişi başına düşen milli gelirde Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Kişi başına milli geliri Türkiye ortalamasının üzeride bir Kayseri için Kayseri'nin mevcut ekonomik politikalarının yanı sıra yeni istihdam alanları ile birlikte yeni politikalar üretilmelidir. Türkiye'nin genel büyüme hızından daha fazla büyüme oranı yakalamamız gereklidir. Bunun içinde sanayide istihdam, ihracat ve üretim artışına bağlı olarak yeni yatırım alanları ve üretime dair yeni teşvikler oluşturmalıyız. Emek yoğun olarak yapılan üretim şeklinden orta ve yüksek teknoloji üretim şekline geçilmesi gerekmektedir.

2.4. Kayseri İli Sanayi Yapısı

İlimizde toplam 46 milyon 552 bin m² planlı endüstri alanı bulunmaktadır; 3 OSB, 1 Serbest Bölge, 16 Küçük Sanayi Sitesi ve 1 Teknopark mevcuttur.

Kayseri OSB, Mimarsinan OSB ve İncesu OSB'den oluşan Organize Sanayi Bölgeleri'nde, her türlü altyapı hizmeti verilmekte olup, arsa fiyat aralıkları 30-280 TL/m² seviyesindedir. TCDD'nin bu üç OSB arasında kurulacak demiryolu hattı ile lojistik açıdan OSB'leri destekleme planının olduğu bilinmektedir.

Kayseri Serbest Bölgesi ise Mersin Limanına 320 km, Kayseri Havaalanına 15 km ve Demiryoluna 900 metre uzaklıkta bulunan ve Türkiye'nin en büyük arazisine sahip, arazi fiyatları 10 \$/m² ile Türkiye'nin en ucuz serbest bölgesidir.

2007 Yılında kurulan ve her geçen gün büyüyen Erciyes Teknopark 'ta 213 Ar-Ge kuruluşu faaliyet göstermekte olup, bugüne kadar yapılan Ar-Ge proje çalışmalarının sayısı 899 olup, Ar-Ge geliri 443 Milyon TL civarındadır. İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kayseri ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %13,9'luk oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır. Kayseri ilinde bulunan sanayi işletmeler çalışan sayısına göre; %65,3 mikro, %25,8 küçük, %7,4 orta ve %1,5 oranında büyük ölçekli işletmelerdir (Sanayi Sicil Sistemi, 2019).

Tablo 10. Kayseri İli Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı

Sektörler	Kadın Çalışan Sayısı	Erkek Çalışan Sayısı	Toplam Çalışan Sayısı
İmalat	5.607	52.120	57.727
Toptan ve perakende ticaret	3.776	10.081	13.857
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	1.986	5.907	7.893
Ulaştırma ve depolama	552	5.511	6.062
İnşaat	373	4.437	4.810
Eğitim	1.836	2.629	4.466
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	2.292	1.551	3.844
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	1.017	2.299	3.316
Madencilik ve taş ocaklığı	64	2.483	2.546
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	357	1.184	1.540
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	153	846	999

Tablo 10. (Devamı) Kayseri İli Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı

Gayrimenkul faaliyetleri	313	493	805
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	186	540	727
Diğer hizmet faaliyetleri	153	462	615
Bilgi ve iletişim	269	329	598
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	63	309	372
Finans ve sigorta faaliyetleri	87	93	180
Genel Toplam	19.082	91.276	110.358

Kaynak: İş-Kur, 2019

Tablo 11. Türkiye’de Çalışan Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı

Türkiye’de Çalışan Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı		
Ekonomik Faaliyetler	%	SAYI (Bin Kişi)
TARIM	19,4	5.464
SANAYİ	19,1	5.383
İNŞAAT	7,4	2.095
HİZMET	54,1	15.246
TOPLAM	100,0	28.188

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2018

Tablo 12. Kayseri İhracat Rakamları

Sektör	Dolar (\$)
Mobilya ve Diğer Ürünler	460.844.331
Tekstil ürünleri	311.529.410
Makine teçhizat ürünleri	294.325.931
Ana metal sanayi ürünleri	242.747.524
Metal eşya sanayi ürünleri	207.310.200
Elektrikli makineler ve cihazlar	156.326.197
Metal cevheri	125.322.596
Plastik ve kauçuk ürünleri	64.537.766

Tablo 12. (Devamı) Kayseri İhracat Rakamları

Kiyasal madde ve ürünler	46.325.211
Metal olayan diğer mineral ürünler	37.239.846
Diğer	140.806.844
Toplam	2.087.315.856

Kaynak: TÜİK, 2018

Kayseri ili ihracat rakamları ile Türkiye iller sıralamasında 11.sırada yer almaktadır. Kayseri’de ihracatının lokomotifi konumunda olan mobilya sektörü bazında Kayseri Türkiye’de 4.sırada yer almaktadır. Türkiye ihracatının yaklaşık %1.24 ‘de Kayseri ilinin katkısı bulunmaktadır.

Kayseri 2018 TUİK verilerine göre 1.403 milyon dolar ithalat yapmıştır. İhracatı ithalatından fazla olan illerimiz arasında olan Kayseri dış ticaret açığı vermeyen illerimiz arasında 13. sıradadır.

Tablo 13. Kayseri’nin en çok ihracaat yaptığı ülkeler

SIRA	ÜLKE	2018
1	IRAK	243.640.669
2	ALMANYA	127.588.490
3	İTALYA	114.109.562
4	BELÇİKA	101.331.869
5	CEZAYİR	72.272.872
6	ABD	68.911.325
7	İNGİLTERE	53.513.239
8	İSRAİL	51.746.804
9	ROMANYA	51.711.810
10	FAS	50.222.868

Kaynak: Kayseri İ. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü

2.5. Kayseri İ. Organize Sanayi Bölgesi

Kayseri İ. Organize Sanayi Bölgesi bulunduğu bölgenin ve kentin bütün sanayi aktivitelerini koruyan, planlayan ve sahip çıkan bir anlayış içerisinde 1976 yılında ilk ilk kez temelleri atılmıştır. 1986 yılında tamamlanan fabrikalar üretime başlamıştır.

Şehir merkezine 15 km mesafede 11.500.000 metre kare alan üzerine kurulan Kayseri Organize Sanayi Bölgesi sanayicilerden gelen yoğun talepler üzerine arsa genişleme çalışmaları yapılmıştır. 24,000,000 metre kare alana sahip olan Kayseri kentleşmede ve Organize Sanayi Bölgesi sanayileşmede ve girişimcilikte iddialı bir yerdedir. Türkiye’nin yanı sıra uluslararası arenada da model olmayı başarmıştır. Türkiye’nin en büyük 500 şirketinden 17’sini bünyesinde barındıran ve 500’ ün

üzerinde hemen hemen her sektörde firmanın üretim yaptığı Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi Kayseri ve Türkiye'nin büyüyen ve gelişen ekonomisine hız kazandırmaktadır. Planlı bir büyüme ve gelişmeyi hedefleyen ileri teknolojiyi kullanarak üretime entegre etmeyi başaran Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi 31 Temmuz 2004 tarihinde Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayip Erdoğan'ın katılımlarıyla aynı anda 139 fabrika temelini atarak dünyada bir ilke imza atmıştır. Bu bağlamda arsa tahsisi yapılan sanayicilerden; 2 yıl sonunda üretime geçme şartı konulmasına rağmen 1 yıl içerisinde 41 fabrika faaliyete geçmiştir. İki yıl dolmadan bu sayı 102 olmuştur. Bir taraftan arsa tahsisleri devam ederken diğer taraftan inşaatı devam eden fabrika sayısı 200'ü aşmış bulunmaktadır. Bu süre zarfında bölgede 50 km'lik yolun stabilizesi tamamlanmış orta refüj çalışmalarına başlanmıştır. Toplamda 160 km uzunluğunda ki yağmur suyu ve kanalizasyon şebekesi bitmiştir. Atık su arıtma tesisi faaliyete geçmiştir. Bölgenin su ihtiyacını karşılamak için 10 bin metre küplük su deposu ile terfi ve ishale hattı inşaatı bitirilmiş ve faaliyete geçmiştir. Genişleme ve Hacılar bölgelerinde elektrik şebekesinin yer altına alınması çalışmasının çok büyük kısmı tamamlanmış olup; mevcut bölgede de bu yıl tamamlanması planlanmaktadır. Yeni teknolojiyle donatılan trafo binaları hizmete girmiştir. Kayseri Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü koordinatörlüğünde yapılan bu işlerin yanı sıra şehirden organize sanayi bölgesine alternatif yol olan hacılar dağ yolu trafiğe açılmıştır. Kayseri Organize sanayi Bölgesi ve aynı zamanda Kayseri şehir merkezi içinde alternatif güzergah olan İncesu yakınlarındaki Ürgüp kavşağına bağlanacak yolun zemin etütleri tamamlanmıştır. Açılacak bu yol ile İncesu Organize Sanayi Bölgesine Kayseri Organize Sanayi Bölgesinden direk ulaşım sağlamasının yanında turizm merkezi olan Kapadokya yöresine ulaşım daha da kısılacaktır.

Avrupa Birliği entegrasyon süreci içerisinde önemi her geçen gün artan organize sanayi bölgelerine yatırımlarda sağlanan tüm hak ve teşvikler bölge içinde uygulanmaktadır (Kayseri Sanayi Odası, 2019).

Tablo 14. Kayseri 1.OSB'de Yer Alan İşletmelerin Sektörel Dağılımı

SIRA NO	SEKTÖR	TESİS SAYISI
1	Ambalaj-Plastik	124
2	Boya-Kimya Temizlik Ürünleri	18
3	Elektrik-Elektronik	46

Tablo 14. (Devamı) Kayseri 1.OSB’de Yer Alan İşletmelerin Sektörel Dağılımı

4	Ev Eşyaları-Elektrikli Ev Aletleri	24
5	Gıda	53
6	İnşaat Malzemeleri	122
7	Kağıt-Baskı ve Reklam	34
8	Makine	51
9	Metal Ürünler	303
10	Mobilya-Ahşap Ürünler	279
11	Otomotiv Yan Sanayi	16
12	Tekstil	121

Kaynak: Kayseri I. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

3. bölümde araştırmanın konusu ve önemi, araştırmanın amacı ve denenceleri, araştırmanın yöntemi, bilgi toplama ve işleme araçları, kavram tanımları, araştırmanın sunuş sırası yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Araştırmanın konusu; “Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesinin Kayseri ekonomisine katkısı”dır. Tarihi sürece bakılacak olursa, güçlü bir ekonomiye sahip olan ülkelerin gerek ulusal gerekse uluslararası alanda başarılı olan ülkelerin bu başarılarında sanayinin payının çok yüksek olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkeler arasında yer alan ülkelerin sanayiye verdiği önem ise hiç de küçümsenmeyecek düzeydedir. Sanayi, canlı olmayan enerji maddelerinin fabrika yapılanması ile üretime geçirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Sanayi, büyük ölçüde sabit sermaye yatırımlarına dayalı üretim ve dağıtımdır (Erol, 2002, s. 2). Bu tanımlardan yola çıkılarak sanayi; Hammaddelerin işlenerek tüketim malzemeleri ve ara mamul mal haline getirilmesidir. Üretim ve üretimde kullanılan malzemelerin tümünü kapsar. Yeni buluşlar ve makineli üretime geçiş ile birlikte sanayi hızla yaygınlaşmıştır. İngiltere’de başlayan, kısa sürede Avrupa ülkelerine ve daha sonra dünyanın geneline yayılan sanayileşme olgusu, günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, gelişme sürecinin başında önemli rol oynamıştır. Sanayi ile seri üretim ve ticaret önem kazanmıştır. Ülkelerin gelişmişliğini sadece sanayi rakamları ile ölçmek doğru değildir. Ancak gelişmiş ülkelerin ekonomik göstergelerine bakılacak olursa, söz konusu ülkelerin, sanayi ve ağır sanayi alanlarında önemli seviyede olduğu görülmektedir. Sanayi ile birlikte üretimde hacminde oluşan artışlar ve gelişmeler sosyo-ekonomik hayatı doğrudan etkilemiş, ekonomiler büyümüştür. Bu ekonomik ve sosyal gelişmelerin boyutları zamanla daha da belirginleşmiş ve sanayileşmeye uyum sağlayan ülkeler hızla gelişme gösterirken, sanayileşmeden uzak kalan ülkeler geri kalmışlardır. Sanayinin bir başka özelliği ise oluşturulan sanayi bölgelerinin ve içiindeki işletmelerin gerek duyduğu insan faktöründeki artıştır. Kentlerin iş gücü gereksinimlerini önemli derecede arttıran bu bölgeler, kentin ve ülkenin istihdam oranını yükseltmede önemli bir yer tutar.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Kayseri I. OSB'nin çeşitli aşamalardan geçerek büyümesinin neticesinde organize sanayi bölgelerine duyulan ihtiyacın arttığını ve bunun sonucunda sınırları içerisinde organize sanayi bölgesi bulunduran kentin ekonomisinde yaşanan değişimleri ve gelişmeleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada konu ile ilgili var olan bilgiler, yazılı ve görsel kaynaklar taranarak, çalışmaya aktarılmıştır. Araştırmanın yöntemleri arasında saha araştırması, görüşmeler, eser ve döküman analizi yer almaktadır. Sanayinin doğuşu ile birlikte, üretimin el emeğinden makinelere, buradan da fabrika sistemine dönüşüm süreci değerlendirmiştir. Bu süreç, mekan ve zaman öğeleri dikkate alınarak aktarılmıştır.

3.4. Araştırmanın Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Araştırma için basılı ve elektronik ortamda yer alan kaynaklar taranmış ve bilgi toplanmıştır. Bu kaynaklar, yayınlanmış kitaplar ve makaleler, yayınlanmış ve yayınlanmamış tezler, çeşitli yasa ve yönetmelikler, ilgili kurum ve kuruluşların yayınlarıdır. Elde edilen bilgiler niteliksel çözümleme ile araştırmaya aktarılmıştır.

3.5. Araştırmanın Kavram Tanımları

Araştırmada kullanılan kavramlara ait tanımlar ise şöyle sıralanabilir:

- **Sanayi:** Sanayi denildiğinde hammaddeden mamul madde elde etmek için yapılan işler, bu işlerde kullanılan makineler ve yığın üretimi akla gelir. Ekonomik anlamıyla sanayi, doğanın doğrudan sağlayamadığı tüketim maddeleri ya da mal üretmektedir (Erol, 2002, s. 2).
- **Organize Sanayi Bölgesi:** Ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, banka, ilk yardım vb. olanaklarla donatılmış uygun bir alanda teknik ve genel hizmetlerin de sağlandığı, ekonomik bir ölçek içinde gruplanmış fabrika yerleşim birimleridir (Ersungur ve Berber, 2008, s. 33).
- **Serbest Bölge:** Mal ticareti ve benzeri iktisadi konularda yurtiçinde geçerli hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, bu açıdan ülke sınırları içinde olmasına karşın gümrük hattına dahil olmayan ekonomik alanlar olarak tanımlanabilir (İSO, 2003, s. 16).

- **Hammadde:** Doğada işlenmeden hazır bulunan maddelerdir.
- **Pazar:** Üretilen malların, ürünlerin, hizmetlerin fiyatlarının belirlenmesi, alıcısına ulaştırılması sürecidir.

3.6. Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nin Kent Ekonomisine Katkısı Anket Çalışmasının Sonuçları

Bu bölümde Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesinin kent ekonomisine katkıları değerlendirilmiş ve gerekli sayısal verilerek ve anket çalışmasındaki veriler değerlendirilmiştir ve bulunan sonuçlarda aşağıda detaylı şekilde açıklanmıştır.

3.6.1. Anket Çalışmasının Kısıtlayıcı Faktörleri

Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan firmaların O.S.B Genel Müdürlüğü ile koordineli çalışmaması, Firmaların İŞKUR gibi kurumlar ile çalışmaması ve özellikle küçük ölçekli firmaların muhasebeleştirilmemiş kayıtları kısıtlayıcı faktörler olmuştur.

3.6.2. Anket Veri Sonuçları

Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesinde yapılan ankette firmalara ait veriler gerekli frekanslar oluşturularak tablolara aktarılmıştır.

Tablo 15. Firmaların istihdam durumları

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
1-50	30	57,7
51-100	10	19,2
101-150	10	19,2
151 ve üzeri	2	3,8
Toplam	52	100

Tablo 15'e göre OSB'de anket yapılan firmaların %57' sinin 1-50 kişi aralığında işçi çalıştırdığı görülmüştür. Firmaların istihdam sayılarını artırmalarını sağlamak için üretim kapasitelerini ve müşteri portföylerini arttırmaları gerekmektedir. Bu konuda Organize Sanayi Bölge müdürlüğünün bu konuyu yerinde incelemek ve firmalara yardımcı olmak adına iç ve dış ticaret birimi kurduğunu biliyoruz.

Tablo 16. Firmaların ihracat durumları

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
EVET	24	46,15

Tablo 16. (Devamı) Firmaların ihracat durumları

HAYIR	28	53,85
TOPLAM	52	100

Tablo 16'ya göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların %46.15 ihracat yaptıklarını belirtmişlerdir. %53,15 ihracat yapmadıklarını belirtmişlerdir. Frekans tablosundan da anlaşılacağı üzere ihracat yapan firma sayısı yapmayan sayısı ile çok yakın değerlere sahiptir. Bu konuda ihracatı arttırma amacı ile gerekli teşvikler uygulanmalıdır.

Tablo 17. Firmaları ithalat durumları

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
EVET	15	28,85
HAYIR	37	71,15
TOPLAM	52	100

Tablo 17'ye göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların %28,85 ithalat yaptıklarını belirtmişlerdir. %71,15 gibi büyük bir kısmı ithalat yapmamaktadır.

Tablo 18. OSB'nin firmalar tarafından tercih sebepleri

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
Teşvik bölgesi olması	5	9,62
Ulaşım kolaylığı	8	15,38
İşçiliğin ekonomik olması	9	17,31
Hammaddeye yakınlık	4	7,69
Memleketim olması	26	50,00
Altyapı hizmetleri	0	0,00
Toplam	52	100

Tablo 18'e göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların Kayseri İ. Organize Sanayi Bölgesini seçme sebepleri arasında ilk sırada yatırımcıların Kayserili olması ilk sırada yer alırken teşvik bölgesi olması sıkkının oranının düşük oranda kalması düşündürücüdür. Teşvik uygulamalarında iyi şartlara sahip olmasına rağmen yatırımcıyı yeteri seviyede bölgeye çekememiştir.

Tablo 19. Firmaların OSB hizmetlerinden memnunluk durumları

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
Memnunum	37	71,15
Ne memnun ne memnun değilim	10	19,23
Memnun Değilim	5	9,62
TOPLAM	52	100

Tablo 19'a göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların %71,15 Kayseri I. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nden memnuniyetlerini belirtmiştir. Bu hizmetler arasında alt yapı, elektrik ve su faturalarındaki düşük ücretler bulunmaktadır.

Tablo 20. Firmaların danışmanlık hizmeti alma durumu

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
EVET	19	36,54
HAYIR	33	63,46
Toplam	52	100

Tablo 20'ye göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların %63,46 s 1 danışmanlık hizmeti almamaktadır. Bu konuda Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nün bilgilendirme amaçlı toplantı, sempozyum gibi aktiviteler yapmasında fayda olacağını kanıslındayım.

Tablo 21. Firmaların devlet teşviklerinden yararlanma Durumu

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
EVET	35	67,31
HAYIR	17	32,69
TOPLAM	52	100

Tablo 21'e göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların Devlet teşviklerinden yararlanan firmaların oranı %67.31'dir. Teşviklerden yararlanmama nedenleri tablo 22 'de verilmiştir.

Tablo 22. Firmaların devlet desteklerini alamamalarının nedenleri

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
Bürokrasi ve mevzuat zorlukları	7	41,18
Teşvik sistemini bilmiyoruz	1	5,88
Kurumlar yeterince bilgilendirmiyor	1	5,88
Teşvik ve destekler az	3	17,65
Teşvik ve destekler bize uygun değil	5	29,41
Toplam	17	100

Tablo 22'ye göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların %41,18 gibi büyük çoğunluğu bürokrasi ve mevzuatın zorluğu nedeni ile teşvikler ile uğraşmadığını söylemektedirler. Bu konuda gerek devlet yapılanmaları gerek Organize Bölge Müdürlüğü gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

Tablo 23. Devlet destekleriyle ilgili Firmaların genel düşünceleri

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
Proje odaklı verilmemeli	10	19,23

Tablo 23. (Devamı) Devlet destekleriyle ilgili Firmaların genel düşünceleri

Nakit ve finansman desteği verilmeli	28	53,85
Sektöre ve bölgeye göre destekler artmalı	10	19,23
Makine Techizat Desteği Verilmeli	4	7,69
Toplam	52	100

Tablo 23'e göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların %53,85'i nakit Probleminin olduğunu ve piyasada likitite probleminin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 24. Firmaların Yaşadığı Sıkıntılar

	İş Yeri Sayısı	Yüzde (%)
İnavasyon	5	9,62
Lojistik	10	19,23
Nitelikli Personel	10	19
Finansman	27	51,92
Toplam	52	100

Tablo 24'e göre OSB'de yapılan anket sonucunda anket yapılan firmaların %51,92'si finansman sorunun olduğunu belirtmiştir.

3.6.3. Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesinde Yapılan Anket Çalışmasının Genel Değerlendirilmesi

Bu çalışmada Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesinin Kayseri ekonomisine olan katkısı araştırılmış. Organize Sanayi Bölgelerinin ülkemiz de bir ekonomik kalkınma aracı olarak önemli olduğu vurgulanarak Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nin Kayseri ekonomisine faydaları ölçülmüştür.

Çalışmanın amacı doğrultusunda Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan işletmelerle yapılan anket çalışması neticesinde Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesindeki işlemecilerin ağırlıklı olarak metal ürünler, Mobilya ürünleri başta olmak üzere anbalaj-plastik sanayi, tekstil ve inşaat malzemeleri sektörlerinde faaliyet gösterdiği anlaşılmıştır (Tablo 14).

Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesinde firmaların ihracat yapma oranlarının yüksek ancak istenilen seviyede olmadığı anlaşılmıştır. Firmaların bu konuda daha fazla bilgiye ihtiyacı olduğunu anlaşılmıştır (Tablo 16-20).

Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi'ndeki firmaların Organize Sanayi

Bölgesi'ni tercih etmeleri sebepleri ise, anket yapılan firmaların %26'sı memleketleri olması nedeni yatırım yaptığını söylemiştir (Tablo 18). Firmaların Kayseri 1. OSB'ni ulaşım kolaylığından. İşçiliğin makul seviyelerde olduğundan memnun olduğunu ancak hammaddeye yakınlık ve OSB genel hizmetlerinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 18). Kayseri ili ve Kayseri Organize Sanayi Bölgesi'nin olumsuz etkilerinin azaltılması için teşviklerde düzenlemelere gidilmesi teşviklerin daha artırılarak yeni sanayi şirketlerinin kurulmasını hem de mevcut şirketlerin daha da büyüyerek orta ölçekten büyük ölçekli firmalara dönüşmesi OSB'nin yerel ekonomiye katkısını arttıracaktır.

OSB'de bulunan şirketlerin %63'ü danışmanlık hizmeti almamaktadır (Tablo 20). OSB'nin bu konuda daha fazla firmaya ulaşması ve gereken desteği vermesi gerekmektedir. Kayseri merkez I. Organize Sanayi Bölgesi deki firmaların %67'si devlet teşviklerinden faydalanırken, %33'ü bu teşviklerden yararlanamamaktadır. Bu durumun bürokrasi engellerinden ve ilgili mevzuatın zor olmasından dolayı olduğu ön görülmektedir.

Firmaların teşvik problemlerinin dışında diğer problemler ise uygun finansman bulmakta zorluk çekilmesi, nitelikli personel ve lojistik konusundadır. Bu durumların iyileştirilmesi için firmalara uygun finansman desteğinin, nitelikli personel ve lojistik konularında devletin destek vermesi gerekmektedir. İlin kalkınması ve yeni yatırımların yapılması ve firmaların büyümesi, için önemlidir.

GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu kısımda çalışmada ele alınan konularda ortaya çıkan sonuçlar üzerinde durularak öneriler üretilmeye çalışılmıştır. Ayrıca genel değerlendirme yapılarak sonuçlar üzerinde yorumlar yapılmıştır.

Bütün dünyada olduğu gibi Kayseri’de de Organize Sanayi Bölgelerinin ekonomik büyümede ve ekonomik kalkınmada yarar sağladığı yadsınamaz.

Bugün de refah seviyesi yüksek güçlü bir ülke olmanın ilk şartının güçlü bir ekonomi ile olacağının ve bunun da yüksek katma değerli ürünlerin üretimiyle, sürdürülebilir ve rekabetçi, üretim ile yapılabileceği bir gerçektir. Bu anlamda bugün sanayicilerin ve yatırımcıların ihtiyacı diğer sanayicilerle iş birliği içerisinde çalışmak, alınan hizmetlerin daha hızlı ve daha düşük maliyet ile elde edilmesi, sanayi yatırım ve tesislerinin küreselleşmesi yolunda Organize Sanayi Bölgeleri’nin önemi artmıştır.

Türkiye’nin planlı ekonomiye geçmesi ile oluşan Organize Sanayi Bölgeleri, üretimde kalite ve verimliliğin artmasında, şehirlerin daha planlı ve çevre dostu olarak yerleşmesine olanak sağlamada, bölgesel kalkınmanın sağlanmasında, bölgesel eşitsizliklerin önlenmesinde, sanayi yatırımlarının hızlanmasında istihdamı arttırmada ve işsizliği azaltmada önemli rol oynamıştır.

Bu nedenle Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerini sayısı ve büyümesi sürekli artış göstermiştir.

Bu çalışmada Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi’nin Kayseri ekonomisine katkısı araştırılmıştır. Araştırma neticesinde; Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi’nin kurulduğu 1976 yılından ve üretime geçtiği 1989 2019 yılları arasında 1179 firma sayısına ulaşmıştır. İstihdam rakamının 70000 bin kişi olduğu görülmüştür. Kayseri toplam sigortalı çalışan sayısının 160000 kişi olduğu bilinmektedir. Bu verilere göre Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi’nin Kayseri’de istihdama katkısı %43,75 olduğu ortaya çıkmıştır. Kayseri Organize Sanayi bölgesinin İhracat verilerine baktığımızda Türkiye ihracatındaki payının %1.24 olduğu görülmüştür. Türkiye işsizlik rakamının 13. 9 olduğu ve Kayseri’nin işsizlik rakamının 9,9 olarak gerçekleştiği 2020 yılında Kayseri 1.Organize Sanayi Bölgesinin istihdamdaki payı düşünüldüğünde Kayseri için I. Organize Bölgesinin önemi bir kez daha anlaşılmaktadır.

Kayseri Organize Sanayi bölgelerinin gruplamasında TR 72 Düzey 2 olup Yozgat ve Sivas illeriyle aynı bölgede bulunmaktadır. 2012 yılında çıkan teşvik paketine göre Organize Sanayi Bölgeleri 6 bölgeye ayrılmıştır. Kayseri 3. Bölgede yer almaktadır. Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nde yer alan firmalar, bir alt bölge olan 4. Bölge teşviklerinden yararlanamamakta iken Yozgat ve Sivas illeri 4. Bölge teşviklerinden yararlanmaktadır.

Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi'nde yatırım yapmak isteyen şahıslara ve firmalara %70 bedelsiz yer tahsis edilmesi, Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi'ne yatırım yapmak isteyenler kişilere daha cazip hale gelmektedir. TR 72 bölgesindeki diğer şehirlere göre yatırım ve teşviklerden yararlanma oranı bu nedenden dolayı Kayseri'de daha fazla olduğu görülmektedir.

Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi, TR 72 düzey 2 Bölgesinde yer alan diğer Organize Sanayi Bölgeleri'nden farklı olarak altyapı tesisleri, doğalgaz kullanımı, ulaşım kolaylığı, atık su arıtma tesisi, gibi avantajlarıyla bölgenin ve ilin ekonomik kalkınmasında diğer OSB'lere göre daha öncelikli bir yerde olduğu anlaşılmıştır. Sanayi ve Üniversitelerin birlikte çalıştığı 'Kayseri Tekno Park projeleri ile bu önemi daha da arttıracak düşünülmektedir. Bir başka önemli konu ise Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesinin yatırımcılar tarafından tercih edilmesinde işletme sahiplerinin Kayseri'li olması yatırım yapma nedenleri arasındadır. Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi'nin Kayseri'nin kendi kendine yeten ve bulunduğu bölgeye özellikle istihdam anlamında katkı sağladığı görülmüştür. Bu durumun ülke ve kent ekonomisine daha fazla katkı sağlaması için bölgede ihracat yapan firma sayısının artırılması ileri teknoloji üreten ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi önem arz etmektedir. Bu durumun oluşabilmesi için güncel teşvik sisteminin revize edilmesi Kayseri ilinin nitelikli personel ve finansman ihtiyacının daha cazip hale getirilmesi başlıca yapılması gerekenlerdir. Ayrıca üniversite-sanayi işbirliğinin artırılması ve Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi'nin yabancı ve yerli yatırımcılar açısından daha elverişli bir yatırım alanı haline getirilmesi için reklamasyon yolu ile tanıtılmasına gerek duyulmaktadır. Bu durumun Organize Sanayi Bölgesinin daha hızlı bir şekilde büyümesine ve kalkınmasına fayda sağlayacağı yerel ekonomiye de daha fazla katkı sağlayacağı yadsınamaz. Kayseri Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan firmaların hangi sektörlerde faaliyet gösterdiği tablo 14 belirtilmiştir. Tabloya baktığımızda metal ürünler

ve mobilya ahşap ürünlerin yoğun olarak yapıldığı görülmüştür. Mobilya ürün imalatında faaliyet gösteren firmalar sayesinde Türkiye’de ve Dünya’da önemli bir yere sahiptir. Kentin tanınması açısından bu önemlidir. Türkiye’de Organize Sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren işletme sayısı 65000 olarak 11.kalkınma planında belirtilmiştir. OSB’lerde yer alan işletmelerin %1,81 Kayseri 1.Organize Sanayi Bölgesi’nde yer almaktadır. Geçmişten günümüze bakıldığında Kayseri nüfusunun artmasına bağlı olarak Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesinin büyümesi ve gelişmesine paralellik göstermektedir. Bu anlamda Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi kent nüfusunun artmasında ve bölgenin bir çekim merkezi haline gelmesinde katkı sağladığı yadsınamaz.

Bakanlığın kamu yararı kararı olmadan, OSB yönetimlerinin kamulaştırma yapma yetkisi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu sebepten Organize Sanayi Bölgeleri’nin yasal haklarını kullanımlarında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Organize Sanayi Bölgeleri bünyesindeki firmalara danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermelidir. Bu hizmeti verebilecek nitelikte personel istihdam etmesi de zorunludur. Bu sayede firmaların dışarı ile iletişiminin daha kuvvetli ve bilinçli olması sağlanacaktır. İleri teknolojik altyapı ve bilim ile donatılması ve Organize Sanayi Bölgeleri’nin ticari faaliyetlerinin hızlandırılması için KOSGEB, Üniversiteler ve TÜBİTAK, gibi kurumlarla iş birliği kurularak katma değerli üretime ve yenilikçi üretime geçilmesi gerekmektedir. Organize Sanayi Bölgesi yönetimlerine, işletme belgesi ve iş yeri açma ruhsatı verilmesi, kamulaştırma, inşaat ruhsatı, altyapı hizmetlerinin üretimi ve dağıtım yapı kullanma izin belgesi, gibi yetkilerinin olmasına rağmen Organize Sanayi Bölgesi tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Bu durumdan dolayı Organize Sanayi Bölgeleri, cezai yaptırım gücünden ve cezai işlem uygulamadan mahrumdur. Bu durum birçok probleme neden olmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi organizasyon ve yönetim problemlerinin başında ise bürokrasi engeli bulunmaktadır. Kayseri I. Organize sanayi bölgesi yönetimi, sanayi bölgesi kanun mevzuatının bürokratik engeller yarattığını söylemektedirler. Organize Sanayi Bölgesi Bölge Müdürlükleri işvereni denetlemek ve gerekli durumlarda yaptırım uygulama zorunluluğu vardır. Bu da mevzuatın uygulaması durumunda bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Organize Sanayi Bölgesi yöneticileri, bölge içinde uygun parseller varken; yeni sanayi tesislerinin organize sanayi bölgeleri dışına kurulmasına Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile valiliklerin müsaade etmemesi gerektiğini belirtiyor. Belediyelerin sanayi

imarlı alanlar oluşturmasının OSB'lerin parsel tahsislerini ve doluluk oranlarını doğrudan etkilediğini savunan OSB yöneticileri, özellikle tarım sektörüne yönelik depo gibi isimlerle bazı sanayi yapılanmalarına izin verilmemesi gerektiğini ortaya koyuyorlar. Özellikle kalkınmada öncelikli yörelerdeki OSB'lerde, doluluk sorunu yaşanırken; gelişmiş OSB'lerinde ise spekülative amaçlı rant sorunları gündeme gelmektedir (Avrasya, 2019).

Organize sanayi bölgelerinde mesleki yeterliliğe sahip kalifiye personel sorunu, geçmişten gelen sorunlardan biridir. Teknik eğitim sistemin ara eleman eğitirken fabrikaların isteklerini dikkate alarak ihtiyaca yönelik personel eğitilmesi ve firmaların da bu yönde yapısal dönüşümlerini hızlı bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu anlamda üniversitelerle kontak halinde olunması ve ihtiyaca göre kalifiye personel ihtiyacının giderilmesi maksadıyla meslek liselerinin ve meslek yüksekokullarının kurulması önemlidir. İşletme sahipleri, belediyelerin organize sanayi bölgelerinde alt ve üst yapılanmasında herhangi bir desteklerinin bulunmamasına rağmen, emlak vergilerinin toplamasını doğru bulmamakta iş yeri açma -kapama ve çalışma ruhsatıyla ilgili harçları belediyelerin almasını istememekteler. İşletme sahipleri reklam vergisinin alınmaması, arsa satışları, belediye fonu, çevre temizlik vergisi, TRT payıdan KOSGEB payı gibi ek ödemelerinin kalkmasını istemektedirler. Çevreye dostu sanayileşmede ve çevre problemlerinin önlenmesinde ve çözülmesinde Organize Sanayi Bölgeleri önemli yere sahiptir. Katı atık önleme alanları, Arıtma tesisleri gibi tesislerin organize sanayi bölgelerinde yapılmasında devlet desteklerinin artmasını istemektedirler. Çevre dostu yönetim sisteminin faaliyete geçirilmesi ve yönetilmesinde Organize Sanayi Bölgelerine gerekli teşvik ve destekler hızlı bir şekilde verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Arslan, İ. & Yapraklı, S. (2007). Serbest Bölgelerin Ekonomik Etkileri: Gaziantep Serbest Bölgesinin Etkilerine İlişkin Bir Saha Araştırması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 168-179.
- Berberoğlu, N. G. (1984). *Eskişehir Organize Sanayi Bölgeleri'nin Şehrin Ekonomisine ve Sanayiye Katkısı* (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bilgili, B. & Demirdöğen, O., (2004). Organize Sanayi Bölgeleri İçin Yer Seçimi Kararlarını Etkileyen Faktörler Erzurum Örneği. *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 4(2), 27.
- Cansız, M. (2010). *Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları*. (Yayın No:2808). Ankara: DPT Yayını.
- Ceritli, İ. (2003). *Kentleşme Sürecinin Ekonomik Politikası ve Bir Türkiye Uygulaması* (120). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Çinier, G. (1991). *Organize Sanayi Bölgeleri ve Çevre Sorunlarının Ekonomik Yönden İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Demirdöğen, O. (1993). *Kuruluş Yeri Alternatifi Olarak Organize Sanayi Bölgeleri'nin Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- DTM (2009). *Serbest Bölgeler*. Erişim adresi: <http://www.dtm.gov.tr/serbestbölge>
- Dursun, H. (2002). *Endüstri Çağının Dinamikleri*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Ertürk, H. & Sam, N. (2009). *Kent Ekonomisi*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Erol, M. (2002). *Sanayileşme Ve Ekonomik Gelişimin Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ersungur, M. & Berber, M. (2008, Kasım). *Bölgesel Kalkınmada Organize Sanayi*

Bölgelerinin Yeri ve Önemi, Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sempozyum Bildiriler Kitabı, İzmir.

Frobel, F., Heinrich, J. & Kreye, O. (1982). *The New International Division Of Labour: (Uluslararası Yeni İş Bölümü Ve Serbest Bölgeler)*. (Çev. Y. Öner). İstanbul: Belge Yayınları.

Güney Ege Kalkınma Ajansı (2019). *Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Vergi Destekleri*. Erişim adresi: www.yatirimadestek.com.tr

Holton, R.J. (1999). *Cities Capitalizm And Civilization (the City)*. (Kentler Kapitalizm ve Uygarlık). (Çev. R. Keleş). Ankara: İmge Kitap Evi.

İstanbul Ticaret Odası (2003). *Dünyada ve Türkiye’de Özel Sanayi Bölgeleri*. Uzunoğlu, S. İ. & Alkin, K. (Ed.). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayını, 3(7).

İstanbul Sanayi Odası (2002). *Türk sanayi*. İstanbul: Cem Ofset Basım Evi.

İş-Kur, İşgücü Piyasa Araştırmaları (2019). *Kayseri İli Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayıları*. Erişim Adresi:

<http://www.oran.org.tr/images/dosyalar/201808031109540.pdf>

Kayseri I. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü (2010). *Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi Bilgilendirme Raporu*. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/sanayii>

Kayseri I. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü (2019). *Kayserinin En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler*. Erişim adresi: <https://www.kayseriolay.com/kayseri-den-yili-ilk-ceyrekte-rekor-ihracat-h48841.htm>

Kayseri I. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü, (2019). *Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesinde Yer Alan İşletmelerin Sektörel Dağılımı*. Erişim Adresi: <https://www.kayseriosb.org/s/Firmalar.html>

Kayseri Sanayi Odası, İştirakler. (2019). *Kayseri I. Organize Sanayi Bölgesi Genel Bilgiler*. Erişim adresi: <https://www.kayso.org.tr/tr/29/ISTATISTIKLER.html>

Wikipedi (2019). *Kayseri Vilayeti*. Erişim Adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/1927_T%C3%BCrkiye_n%C3%BCfus_say%C4%B1m%C4%B1#Kayseri_Vil%C2%A2yeti

https://tr.wikipedia.org/wiki/1927_T%C3%BCrkiye_n%C3%BCfus_say%C4%B1m%C4%B1#Kayseri_Vil%C2%A2yeti

Kayseri Valiliği (2019). *Kayseri Eknomisi*. Erişim adresi: <http://kayseriden.biz/içerik.asp?ICID=4>

Kayseri Valiliği (2019). *Kayseri’de Sanayileşme Süreci*. Erişim adresi: <http://ww.kayseri.gov.tr/sanayii>

KGM, Kara Yolları Genel Müdürlüğü (2019). *İller Arası Mesafeler*. Erişim Adresi: [≤"http://www.kgm.gov.tr/sayfalar/KGM/siteTr/Uzakliklar/iller_mesafeler.aspx"](http://www.kgm.gov.tr/sayfalar/KGM/siteTr/Uzakliklar/iller_mesafeler.aspx) ıklar/iller arası mesafeler.aspx ≥

Keleş, R. (2004). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.

Kılıçaslan, İ. (1981). *İstanbul Kentleşme Sürecinde Ekonomik Ve Mekansal Yapı İlişkileri*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.

Kocatürk, O. N. (2009). *Türkiye’nin Sanayi Stratejisi*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Marın, M. C. (2004, 10-12). *Globalleşme Sürecinde Kent Ve Bölgelerin Mekansal Ekonomilerdeki Rolü Ve Ekonomik Coğrafya Eşitsizliği: Bir Yerleşim Kuramı Yaklaşımı*. Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Denizli.

Mumford, L. (2007). *City in History (Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği)*. (Çev.G. Koca ve T. Tosun). İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.

Ongun, M. (1989). *Sanayileşme ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler*. Ankara: Gazi Üniversitesi İİBF Yayını.

Avrasya (2019). *Organize Sanayi Bölgelerindeki Sorunlar*. Erişim Adresi: [https://avrasyaosb.com.tr/osb-HYPERLINK"https://avrasyaosb.com.tr/osb-sorunlari-ve-cozum-onerileri"](https://avrasyaosb.com.tr/osb-HYPERLINK\)

OSBÜK, Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (2019). *Organize Sanayi Bölgeleri’nin Hukuki Dayanakları*. Erişim Adresi: www.osbuk.org

Özbey, F. R. (1999). Bütünleştirilmiş Sanayi Stratejisi Çerçevesinde Türkiye’de Sanayileşmenin Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını*, Yayın No:1162, 28. Eskişehir.

Özçelik, Ö. & Güner, T. (2007). Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları, Afyonkarahisar: *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 257.

Sanayii Sicil Sistemi (2019). *Kayseri İli Sanayi Yapısı*. Erişim adresi:

https://sanayisicil.sanayi.gov.tr/App_pages/KullaniciIslemleri/Login.aspx

Şenses, F. & Taymaz, E. (2003). *Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme Ne Oluyor? Ne Olmalı*. Ankara: ERC Working Papers in Economics.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (1963). *I. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1963-1967%E2%80%8B.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (1968). *II. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0.ikinciBC%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (1973). *III. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C3%9C%C3%A7%C3%B4-C-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1973-1977%E2%80%8B.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (1978). *IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/D%C3%B6rd%C3%BC-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1979-1983%E2%80%8B.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (1985). *V. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (1990). *VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Alt%C4%B1nc%C4%B1-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1990-1994%E2%80%8B.pdf>

B1-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1990-1994%E2%80%8B.pdf

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (1996). *VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1996-2000%E2%80%8B.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2001). *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2014). *X. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2014). *İmalat Sanayi Gelişmeler Ve Hedefler, 2014-2018*, Ankara.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *XI. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkınmaPlanı.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *İmalat Sanayi Gelişmeler ve Hedefler*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkınmaPlanı.pdf>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2010). *Organize Sanayi Bölgeleri Ve Küçük Sanayi Siteleri*. Erişim Adresi: <https://www.sanayi.gov.tr/anasayfa>

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2019). *Kayseri Hakkında Genel Bilgiler*. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-54965/tarihce.html>..
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2018). *ADNKS*. Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2006-2012). *İmalat Sanayindeki Gelişmeler ve Hedefler*. Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2006-2012). *Girişimcilik ve KOBİ'lere İlişkin Gelişmeler ve Hedefler*. Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2023). *İmalat Sanayiindeki Hedefler*. Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2018). *Kayseri ve Türkiye'de Kişi Başına Düşen Yurtiçi Hasıla*. Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2017). *Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları*. Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK). (2018). *Kayseri İhracat ve İthalat Rakamları*. Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr>
- Türk Dil Kurumu, (Sözlük) (2019). *Dünyada Sanayi ve Sanayileşme*. Erişim adresi: <http://tdkterim.gov.tr/bts/>
- 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu. (2000). *T. C. Resmi Gazete* (24021, 15 Nisan 2000)

EKLER: ANKET FORMU

“Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Yerel Ekonomiye Katkısı: Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Aşağıdaki anket formuna vereceğiniz cevaplar, bu çalışmaya katkı sağlayacaktır. Cevaplarınız isim belirtilmeden toplu olarak değerlendirilecek ve belirtilen akademik çalışma için kullanılacaktır. Katkınız için teşekkür ederim.

1. Firmanız kaç kişiyi istihdam etmektedir?

(1-50) (51-100) (101-150) (151-200) (200’den fazla)

2. Firmanız ihracat yapmakta mıdır?

☐ Evet ☐ Hayır

3. Firmanız ithalat yapmakta mıdır?

☐ Evet ☐ Hayır

4. Faaliyette bulunduğunuz Kayseri Merkez I. Organize Sanayi Bölgesini tercih etme sebebiniz?

☐ Teşvik bölgesi olması ☐ Ulaşım kolaylığı ☐ işçiliğin ekonomik olması ☐ Hammadeye yakınlık ☐ Memleketim olması ☐ Diğer

5. Bulunduğunuz OSB’nin verdiği genel hizmetlerden memnunluk derecenizi belirtiniz?

☐ Çok memnunum ☐ Memnunum ☐ Ne memnunum nede memnun değilim ☐ Memnun değilim ☐ Hiç memnun değilim

6. Firmanız herhangi bir danışmanlık kuruluşundan hizmet almakta mı?

☐ Evet ☐ Hayır

7. Devlet teşviklerinden yararlanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Devlet desteklerinden yararlanmıyorsanız neden yararlanmıyorsunuz?

☐ Bürokrasi ve mevzuat zorlukları ☐ Teşvik sistemini bilmiyoruz ☐ Kurumlar bizi yeterince bilgilendirmiyor ☐ Teşvik ve destekler az ☐ Teşvik ve destekler bize uygun değil

9. Devlet destekleriyle ilgili genel düşünceniz nedir?

☐ proje odaklı verilmelidir ☐ Nakit ve finansman desteği verilmelidir ☐ Parasal destek yerine teknik destek verilmelidir ☐ genel destekler yerine sektöre ve bölgeye göre destekler artırılmalıdır

10. Firmanızın yaşadığı sıkıntılar nelerdir?

☐ Finansman ☐ Tedarik ☐ Lojistik ☐ Nitelikli eleman ☐ Yenilik Teknoloji ☐ Yönetim Koordinasyon ☐ İç-dış Pazarlama ☐ Hukuki sorunlar

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Lokman KOÇAK

Uyruğu : T.C.

Doğum Tarihi :16/01/1989

Doğum Yeri: Sivas/Merkez

GSM : 0506 280 37 18

E-mail : lqkmanlqkman@hotmail.com

EĞİTİM

Lisans : Akdeniz Üniversitesi

İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü (MEZUN)

Yüksek Lisans : Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, İktisat Ana Bilim Dalı
(Başlangıç Tarihi: 19 Eylül 2017)

İŞ DENEYİMLERİ

Pars organizasyon: Turizm Rehberliği

Center Glas Cam Mob.Tekstil A.Ş: Üretim MÜD.